

Judikatūras krājums

ĢENERĀLADVOKĀTA NILSA VĀLA [NILS WAHL]
SECINĀJUMI,
sniegti 2018. gada 25. jūlijā¹

Lieta C-150/17 P

**Eiropas Savienība, ko pārstāv Eiropas Savienības Tiesa,
pret**

Kendrion NV

Apelācija – Pieņemamība – Ārpuslīgumiskā atbildība – Saprātīgs tiesvedības ilgums – Eiropas Savienības Tiesa – Pienākums taisīt spriedumu saprātīgā termiņā – Mantiskais kaitējums – Izdevumi par bankas garantiju – Procenti – Cēloņsakarība – Nemantisks kaitējums – Juridiskas personas

1. Kādi ir kaitējuma veidi, kas Eiropas Savienībai atbilstoši LESD 340. pantam ir jāatlīdzina personām, kuru tiesības uz lietas izskatīšanu saprātīgā laikā ir pārkāpusi Eiropas Savienības Tiesa? Konkrētāk, kādos apstākļos ir jāpiešķir atlīdzība par kaitējumu, kas iespējami izraisīts pārmērīgi ilgās kavēšanās dēļ?
2. Būtībā šie ir galvenie jautājumi, kas uzdoti apelācijas sūdzībā, ko iesniegusi Eiropas Savienība, kuru pārstāv Eiropas Savienības Tiesa², un *Kendrion NV* par Vispārējās tiesas 2017. gada 1. februāra spriedumu lietā T-479/14 *Kendrion*/Eiropas Savienība (turpmāk tekstā – “pārsūdzētais spriedums”)³, ar kuru Vispārējā tiesa piešķīra *Kendrion* konkrētas summas kā atlīdzību par mantisku un nemantisku kaitējumu, kas šai sabiedrībai radies pienākuma spriedumu taisīt saprātīgā termiņā pārkāpuma dēļ lietā, kurā taisīts 2011. gada 16. novembra spriedums *Kendrion*/Komisija, T-54/06⁴.
3. Ļoti līdzīgi jautājumi izvirzīti arī četrās citās apelācijas sūdzībās – divas no tām ir iesniegusi Eiropas Savienība un divas – citas sabiedrības – par diviem Vispārējās tiesas spriedumiem, kuros šī tiesa piešķīrusi atlīdzību par mantisku un nemantisku kaitējumu, kas šīm sabiedrībām radies sprieduma taisīšanas saprātīga termiņa pārkāpuma dēļ. Arī šajās tiesvedībās šodien sniegšu savus secinājumus⁵. Tādējādi secinājumi šajā lietā ir jālasa kopā ar minētajiem pārējiem secinājumiem.

1 Orģinālvaloda – angļu.

2 Turpmāk vienkāršības labad “Eiropas Savienība”.

3 EU:T:2017:48.

4 Nav publicēts, EU:T:2011:667.

5 Apvienotās lietas Eiropas Savienība/*Gascogne Sack Deutschland* un *Gascogne* un *Gascogne Sack Deutschland* un *Gascogne*/Eiropas Savienība, C-138/17 P un C-146/17 P, un apvienotās lietas Eiropas Savienība/*ASPLA* un *Armando Álvarez* un *ASPLA* un *Armando Álvarez*/Eiropas Savienība, C-174/17 P un C-222/17 P.

I. Tiesvedības priekšvēsture

4. Ar 2006. gada 22. februārī iesniegto prasības pieteikumu *Kendrion*, pamatojoties uz (pašreizējo) LESD 263. pantu, cēla prasību pret Komisijas 2005. gada 30. novembra Lēmumu C(2005) 4634 par [LESD 101.] panta piemērošanas procedūru (Lieta COMP/F/38.354 – Rūpnieciskie maisi) (turpmāk tekstā – “Lēmums C(2005) 4634”)⁶.

5. Ar 2011. gada 16. novembra spriedumu Vispārējā tiesa noraidīja šo prasību⁷. *Kendrion* pārsūdzēja Vispārējās tiesas spriedumu. Tiesa ar 2013. gada 26. novembra spriedumu⁸ noraidīja apelācijas sūdzību. Tomēr savā spriedumā Tiesa konstatēja, ka “tiesvedības ilgumu Vispārējā tiesā, kas sasniedza gandrīz piecus gadus un deviņus mēnešus, [nevar] attaisnot ne ar vienu no šīs lietas īpašajiem apstākļiem”⁹.

II. Tiesvedība Vispārējā tiesā un pārsūdzētais spriedums

6. Ar 2014. gada 26. jūnijā iesniegto prasības pieteikumu *Kendrion*, pamatojoties uz LESD 268. pantu, cēla prasību pret Eiropas Savienību par zaudējumu atlīdzināšanu saistībā ar iespējamo ciesto kaitējumu, kas radies tiesvedības Vispārējā tiesā lietā, kuras rezultātā 2011. gada 16. novembrī pasludināts spriedums lietā T-54/06, ilguma dēļ. Būtībā *Kendrion* pieprasīja Vispārējai tiesai piespriest Eiropas Savienībai atlīdzināt mantisko kaitējumu 2 308 463,98 EUR apmērā un atlīdzināt nemantisko kaitējumu 11 050 000 EUR apmērā (vai pakārtoti 1 700 000 EUR apmērā). Tā pieprasīja arī, sākot no 2013. gada 26. novembra, katrai no piespriestajām summām pieskaitīt nokavējuma procentus tādā apmērā, kādu Tiesa atzīs par saprātīgu.

7. Vispārējā tiesa ar pārsūdzēto spriedumu piesprieda: i) Eiropas Savienībai atlīdzināt *Kendrion* zaudējumus 588 769,18 EUR apmērā, atlīdzinot mantisko kaitējumu, kas šai sabiedrībai radies sprieduma taisīšanas saprātīgā termiņa pārkāpuma dēļ lietā, kurā taisīts 2011. gada 16. novembra spriedums lietā T-54/06 *Kendrion*/Komisija; ii) Eiropas Savienībai atlīdzināt *Kendrion* zaudējumus 6000 EUR, atlīdzinot šīs sabiedrības ciesto nemantisko kaitējumu, kas šai sabiedrībai radies sprieduma taisīšanas saprātīgā termiņa pārkāpuma dēļ lietā T-54/06, un iii) katrai izmaksājamai atlīdzībai pieskaitīt nokavējuma procentus, skaitot no minētā sprieduma pasludināšanas dienas līdz pilnīgai samaksai, pamatojoties uz Eiropas Centrālās bankas galvenajām refinansēšanas operācijām piemēroto likmi, kas palielināta par trīs ar pusi procentpunktiem. Pārējā daļā Vispārējā tiesa prasību noraidīja.

8. Attiecībā uz tiesāšanās izdevumiem Vispārējā tiesa piesprieda: i) Savienībai segt savus un atlīdzināt *Kendrion* tiesāšanās izdevumus saistībā ar izvirzīto iebildi par nepieņemamību, attiecībā uz kuru tika pieņemts 2015. gada 6. janvāra rīkojums, *Kendrion*/Eiropas Savienība (T-479/14); ii) *Kendrion*, no vienas puses, un Eiropas Savienībai, no otras puses, segt katrai savus tiesāšanās izdevumus saistībā ar prasību, par kuru ir pasludināts šis spriedums, un iii) Eiropas Komisijai segt savus tiesāšanās izdevumus pašai.

III. Tiesvedība Tiesā un lietas dalībnieku prasījumi

9. 2017. gada 24. martā iesniegtajā apelācijas sūdzībā Eiropas Savienības prasījumi Tiesai ir šādi:

– atcelt pārsūdzētā sprieduma rezolutīvās daļas 1) punktu;

6 5. zemsvītras piezīmē minētās lietas attiecas arī uz procedūrām, ko uzsākuši citi uzņēmumi, kas bija Lēmuma C(2005) 4634 adresāti.

7 Spriedums, 2011. gada 16. novembris, *Kendrion*/Komisija, T-54/06, nav publicēts, EU:T:2011:667.

8 Spriedums, 2013. gada 26. novembris, *Kendrion*/Komisija, C-50/12 P, EU:C:2013:771.

9 Turpat 102. punkts.

– noraidīt *Kendrion* pirmajā instancē izvirzīto prasību par tās it kā ciestā mantiskā kaitējuma atlīdzināšanu vai arī pakārtoti to samazināt līdz 175 709,87 EUR;

– piespriest *Kendrion* atlīdzināt tiesāšanās izdevumus.

10. Attiecībā uz pamata apelācijas sūdzību *Kendrion* prasījumi Tiesai ir šādi:

– atzīt apelācijas sūdzību par nepieņemamu;

– pakārtoti – noraidīt apelācijas sūdzību kā nepamatotu;

– piespriest Eiropas Savienībai atlīdzināt tiesāšanās izdevumus.

11. 2017. gada 31. maijā *Kendrion* iesniedza pretapelācijas sūdzību atbilstoši Tiesas Reglamenta 176. pantam ar šādiem prasījumiem Tiesai:

– atcelt pārsūdzētā sprieduma rezolūīvās daļas 1)–6) punktu;

– piespriest Eiropas Savienībai atlīdzināt 2 308 463,98 EUR vai pakārtoti summu, ko Tiesa uzskata par pienācīgu atlīdzību, par mantisko kaitējumu un atlīdzināt 1 700 000 EUR vai pakārtoti summu, ko Tiesa uzskata par pienācīgu atlīdzību, par nemantisko kaitējumu;

– piespriest pieskaitīt šīm summām tādu procentu likmi, ko Tiesa uzskata par pienācīgu;

– pakārtoti – nodot lietu atpakaļ Vispārējai tiesai;

– piespriest Eiropas Savienībai atlīdzināt tiesāšanās izdevumus.

12. Tiesvedībā Komisijai tika atļauts iestāties lietā Savienības prasījumu atbalstam.

IV. Apelācijas sūdzības pamatu vērtējums

13. Apelācijas sūdzības pamatošanai Eiropas Savienība izvirza trīs pamatus. Ar pirmo un otro pamatu Eiropas Savienība apgalvo, ka Vispārējā tiesa ir pieļāvusi kļūdu tiesību piemērošanā, sagrozot attiecīgos jēdzienus “cēloņsakarība” un “kaitējums”. Ar trešo pamatu Eiropas Savienība apgalvo, ka Vispārējā tiesa ir pieļāvusi kļūdu tiesību piemērošanā un sniegusi nepietiekamu pamatojumu, nosakot periodu, kurā tika ciesti mantiskie zaudējumi.

14. *Kendrion* norāda, ka apelācijas sūdzība ir jānoraida kā nepieņemama vai katrā ziņā kā nepamatota.

15. Savā pretapelācijā *Kendrion* izvirza četrus apelācijas sūdzības pamatus. Pirmajā pamatā *Kendrion* apgalvo, ka Vispārējā tiesa ir pieļāvusi kļūdu tiesību piemērošanā un sniegusi nepietiekamu pamatojumu, konstatējot, ka divdesmit sešu mēnešu periods no rakstveida procesa beigām līdz tiesvedības mutvārdu daļas sākšanai ir atbilstošs lietas izskatīšanai. Otrajā pamatā *Kendrion* kritizē Vispārējo tiesu par prasījuma noraidīšanu par Komisijai maksāto procentu atlīdzību laikposmā, kurš atbilst pārsniegtajam sprieduma taisīšanas saprātīgajam termiņam (turpmāk tekstā – “pārsniegšanas periods”). Trešajā pamatā *Kendrion* apgalvo, ka Vispārējā tiesa ir pieļāvusi kļūdu tiesību piemērošanā vai katrā ziņā sniegusi nepietiekamu pamatojumu, izvērtējot laikposmu, par kuru *Kendrion* tika atlīdzināti bankas garantijas izdevumi. Ceturtajā pamatā *Kendrion* apgalvo, ka Vispārējā tiesa ir pieļāvusi kļūdu tiesību piemērošanā un nav sniegusi pietiekamu pamatojumu, piešķirot *Kendrion* par ciesto nemantisko kaitējumu tikai simbolisku atlīdzību 6000 EUR.

16. Eiropas Savienība, ko atbalsta Komisija, lūdz Tiesai noraidīt pretapelācijas sūdzību.

17. Šajos secinājumos es izskatīšu, pirmkārt, *Kendrion* apgalvojumu, ka apelācijas sūdzība ir nepieņemama. Pēc tam es pievērsīšos apelācijas sūdzības pamatiem, kas attiecas, pirmkārt, uz mantisko kaitējumu, un pēc tam tiem, kas attiecas uz nemantisko kaitējumu. Visbeidzot es aplūkošu *Kendrion* argumentus attiecībā uz tiesvedības saprātīgu ilgumu.

A. Par pieņemamību

18. Pirms pievērsšanās šīs lietas būtībai ir jāatrisina daži jautājumi saistībā ar *Kendrion* norādīto pieņemamību.

19. Būtībā *Kendrion* apgalvo, ka pamata apelācijas sūdzība ir jānoraida pilnībā, jo šajās tiesvedībās pastāv interešu konflikts: Eiropas Savienību pārstāv Eiropas Savienības Tiesa (iestāde), kas rīkojas Tiesas (augstākā tiesu iestāde šīs iestādes ietvaros) vārdā¹⁰. Tādējādi, pēc tās domām, apelācijas sūdzība ir pretrunā Eiropas Savienības Pamattiesību hartas (turpmāk tekstā – “Harta”) 47. pantam, kas garantē neatkarīgas un objektīvas tiesas veiktu pārskatīšanu. *Kendrion* vēl apgalvo, ka, ja apelācijas sūdzība tiktu uzskatīta par pieņemamu, Tiesai būtu jāpārskata tikai acīmredzamas Vispārējās tiesas kļūdas.

20. Manuprāt, *Kendrion* argumenti par pamata apelācijas sūdzības nepieņemamību ir jānoraida.

21. LESD 268. pantā un 340. panta otrajā un trešajā daļā Eiropas Savienības Tiesai ir skaidri noteikta *ekskluzīva kompetence* attiecībā uz prasībām pret Eiropas Savienību par tādām saistībām, kas nav līgumsaistības¹¹. Šiem noteikumiem nav izņēmumu: tādējādi Eiropas Savienības Tiesa lemj arī par saistībām, kas izriet no pašas rīcības vai nolaidības, vai tās attiektos uz administratīvo jomu vai tiesas spriešanas jomu. Lai gan šķiet, ka nav patiesu iemeslu apšaubīt pirmās minētās lietas¹², tomēr jurisdikciju pēdējās minētajās lietās var uzskatīt par ne tik ideālu risinājumu. Tomēr tā neapšaubāmi ir bijusi Līguma izstrādātāju izvēle piešķirt Eiropas Savienības Tiesai šādu plašu un pilnīgu jurisdikciju prasībās par zaudējumu atlīdzību.

22. Saskaņā ar LES 13. panta 2. punktu Eiropas Savienības Tiesai ir jādarbojas “saskaņā ar Līgumos noteiktajām pilnvarām un atbilstīgi tajos izklāstītajām procedūrām, nosacījumiem un mērķiem”. Tādēļ Eiropas Savienības Tiesa nedrīkst noraidīt jurisdikciju, ja ir izpildīti Līgumos noteiktie nosacījumi. Eiropas Savienības Tiesa nedrīkst arī radīt jaunu dalībvalstu tiesu jurisdikcijas pamatu, kas pārsniegtu LESD 274. pantā paredzēto¹³. Tādējādi dalībvalstis ir tās, kurām vajadzības gadījumā ir jāreformē pašlaik spēkā esošā Eiropas Savienības tiesiskās aizsardzības līdzekļu sistēma atbilstoši LES 48. pantam¹⁴.

23. Tiesvedībā saskaņā ar LESD 268. un 340. pantu ir jāievēro jurisdikcijas sadalījums, kas paredzēts Eiropas Savienības Tiesas statūtu noteikumos. Saskaņā ar to Tiesa jau ir atzinusi, ka pret Eiropas Savienību celta prasība atlīdzināt kaitējumu, kas pamatota ar apgalvojumu, ka Vispārējā tiesa nav lietu izskatījusi saprātīgā termiņā, ir jāceļ Vispārējā tiesā¹⁵.

10 Abas tiesas iestādes (Tiesa un Vispārējā tiesa) kopā turpmāk tiek sauktas “Savienības tiesas”.

11 Skat. arī spriedumu, 2008. gada 17. jūlijs, Komisija/*Cantina Sociale di Dolianova* u.c., C-51/05 P, EU:C:2008:409, 68. punkts un tajā minētā judikatūra.

12 Tās lielākoties ir civildienesta lietas vai publiskā iepirkuma lietas.

13 Šajā noteikumā ir rakstīts šādi: “Domstarpības, kurās viena puse ir Savienība, tāpat ir dalībvalstu tiesu jurisdikcijā, *izņemot gadījumus, kad Līgumi paredz Eiropas Savienības Tiesas jurisdikciju*” (mans izcēlums).

14 Šajā ziņā skat. spriedumu, 2002. gada 25. jūlijs, *Unión de Pequeños Agricultores/Padome*, C-50/00 P, EU:C:2002:462, 45. punkts.

15 Skat. it īpaši spriedumu, 2013. gada 26. novembris, *Kendrion/Komisija*, C-50/12 P, EU:C:2013:771, 95. punkts.

24. Šādā gadījumā Eiropas Savienību principā pārstāv iestāde, kas ir atbildīga par lietu, no kuras iespējami cēlies apgalvotais kaitējums¹⁶. Šajā lietā tā ir Eiropas Savienības Tiesa, jo Vispārējā tiesa ir šīs iestādes daļa¹⁷. Tā bija arī pozīcija, ko *Kendrion* aizstāvēja tiesvedībā Vispārējā tiesā¹⁸.

25. Tam esot šādi, tādās tiesvedībās kā šī iestāde rīkojas kā puse, ar visām no tā izrietošajām sekām tiesību un pienākumu ziņā. Konkrēti Eiropas Savienības Tiesas statūtu 56. pantā ir piešķirtas tiesības iesniegt apelāciju Tiesā pret Vispārējās tiesas lēmumiem “*jebkurai personai*, kuras prasījumi [...] nav apmierināti vai ir apmierināti daļēji”¹⁹. Grūti saprast, kādēļ šis noteikums būtu jāuztver kā tāds, kurā domāta jebkura persona, *izņemot Eiropas Savienību*, kad to pārstāv Eiropas Savienības Tiesa.

26. Galu galā, ievērojot pušu procesuālo tiesību vienlīdzības principu²⁰, ja vienai pusei ir tiesības iesniegt apelāciju, šādām tiesībām ir jābūt arī citām pusēm, ja tiek ievēroti attiecīgie nosacījumi. Tādēļ es neredzu pamatojumu uzskatīt, ka Eiropas Savienības Tiesai nav atļauts iesniegt apelācijas sūdzību pret Vispārējās tiesas spriedumu, kurā tā bijusi atbildētāja Eiropas Savienības vārdā un ko tā uzskata par kļūdainu.

27. Tādējādi es vēlētos uzsvērt, ka Tiesa ir konsekventi atzinusi, ka iespēja vērsties neatkarīgā un objektīvā tiesā ir tiesību uz lietas taisnīgu izskatīšanu stūrakmens. Šā iemesla dēļ katrai tiesai ir pienākums pēc savas iniciatīvas pārbaudīt šādus jautājumus²¹. Ņemot vērā *Kendrion* izvirzītos argumentus, es uzskatu, ka ir jāpārbauda, vai šajā tiesvedībā Tiesa varētu nebūt objektīva šīs judikatūras izpratnē.

28. Šajā ziņā ir jāatgādina, ka, lai tiesa tiktu uzskatīta par objektīvu, tai ir jāatbilst diviem aspektiem: pirmkārt, visiem tiesas locekļiem ir jābūt *subjektīvi* objektīviem, t.i., nevienam no tās locekļiem nedrīkst pastāvēt aizspriedumi vai personīgs pieņēmums; otrkārt, tiesai jābūt *objektīvi* objektīvai, t.i., tai ir jāsniedz pietiekamas garantijas, lai varētu izslēgt jebkādas legītimas šaubas šajā ziņā²².

29. Attiecībā uz pirmo nosacījumu tiek prezumēts, ka tiesas locekļa objektivitāte pastāv līdz brīdim, kamēr tiek iesniegti pierādījumi par pretējo²³. Lai gan Tiesas Reglamentā²⁴ nav neviena konkrēta noteikuma attiecībā uz tiesas locekļu atturēšanos un noraidīšanu²⁵, dalībnieki var atsaukties uz Eiropas Savienības Tiesas statūtu 18. pantā noteiktajiem principiem, kad tie uzskata, ka vienam vai vairākiem Tiesas locekļiem (tiesnesim vai ģenerāladvokātam)²⁶, kas izskata viņu lietu, nevajadzētu atrasties tās sastāvā²⁷. Tomēr izskatāmajā lietā nav saskatāmi šādi apstākļi, un *Kendrion* nav izvirzījusi kādus konkrētus argumentus vai pierādījumus, kas radītu šaubas šajā ziņā.

16 Skat. tālāk manus secinājumus lietā *Feralpi u.c./Komisija*, C-85/15 P, C-86/15 P, C-88/15 P un C-89/15 P, EU:C:2016:940, 74. punkts un tajā minētā judikatūra.

17 Skat. LES 13. panta 1. punktu un 19. panta 1. punktu.

18 Skat. rīkojumu, 2015. gada 6. janvāris, *Kendrion/Eiropas Savienība* T-479/14, nav publicēts, EU:T:2015:2, 10. punkts.

19 Mans izcēlums.

20 Tiesa ir konsekventi atzinusi, ka Hartas 47. pantā kā tiesību efektīvas aizsardzības tiesā principa sastāvdaļa ir ietverts pušu procesuālo tiesību vienlīdzības jeb procesuālās vienlīdzības princips. Skat. tostarp spriedumu, 2016. gada 30. jūnijs, *Toma and Biroul Executorului Judecătoresc Horațiu-Vasile Cruduleci*, C-205/15, EU:C:2016:499, 36. punkts un tajā minētā judikatūra.

21 Spriedums, 2008. gada 1. jūlijs, *Chronopost u.c./UFEX u.c.*, C-341/06 P un C-342/06 P, EU:C:2008:375, 46.–48. punkts.

22 Turpat 54. punkts un tajā minētā judikatūra.

23 Ģenerālvokāta Ī. Bota [Y. Bot] secinājumi lietā *Der Grüne Punkt – Duales System Deutschland*, C-385/07 P, EU:C:2009:210, 335. punkts un tajā minētā Eiropas Cilvēktiesību tiesas (turpmāk tekstā – “ECT”) judikatūra.

24 Šāds noteikums nav atrodamams arī Vispārējās tiesas Reglamentā.

25 Var jautāt, vai ES likumdevējam nebūtu jānovērš šī nepilnība. Protams, var šķist paradoksāli, ka Eiropas Savienības Tiesai nav sīki izstrādātu noteikumu par atturēšanos un noraidīšanu, lai gan tā ir konsekventi uzskatījusi šādu noteikumu pastāvēšanu valsts līmenī par nepieciešamu priekšnosacījumu tam, lai valsts iestādi varētu uzskatīt par “tiesu” LESD 267. panta izpratnē (šajā ziņā skat. spriedumu, 2014. gada 9. oktobris, *TDC*, C-222/13, EU:C:2014:2265, 32. punkts un tajā minētā judikatūra). Tomēr šim jautājumam šajā tiesvedībā nav nozīmes.

26 Šajā ziņā skat. spriedumu, 2018. gada 27. februāris, *Associação Sindical dos Juízes Portugueses*, C-64/16, EU:C:2018:117, 42. punkts.

27 Nevar izslēgt, ka tas, ka Tiesas loceklis nav sevi atstājis no lietas izskatīšanas vai atturējies, lai gan ir interešu konflikta situācija, nosacījumu izpildes gadījumā varētu radīt pamatu sprieduma pārskatīšanai saskaņā ar Eiropas Savienības Tiesas statūtu 44. punktu.

30. Katrā ziņā no judikatūras ir acīmredzams, ka, lai nepieļautu iespēju, ka tiesneši, kas izskata lietu, varētu būt vai tiktu uzskatīti par neobjektīviem, Eiropas Savienības tiesai, kas izskata tādu prasību par zaudējumu atlīdzību kā *Kendrion* celtā, par šādu prasību ir jālemj citā iztiesāšanas sastāvā, kas ir atšķirīgs no tā, kādā tika izskatīta lieta, kuras izskatīšanas ilgums tiek kritizēts²⁸. Citiem vārdiem sakot, neviens Eiropas Savienības tiesas loceklis, kas izskatījis pirmo prasību, nedrīkst atrasties iztiesāšanas sastāvā, izskatot nākamo prasību.

31. Tādēļ galvenais izskatāmās lietas jautājums, šķiet, ir par to, vai Tiesa kā iestāde sniedz pietiekamas garantijas, lai varētu izslēgt jebkādas leģitīmas šaubas par tās objektīvo objektivitāti. No ECT judikatūras izriet, ka tiesas pienākumu pārklāšanās ar pienākumiem, kas nav tiesas pienākumi, var vai nevar – atkarībā no apstākļiem – ietekmēt tiesas objektivitāti²⁹.

32. Tālāk izskaidroto iemeslu dēļ, kā arī ievērojot Eiropas Savienības tiesu sistēmas institucionālos ierobežojumus, es uzskatu, ka Tiesa šādās tiesvedībās kā šī, atbilst objektīvas tiesas prasībām. *Kendrion* izvirzītajos argumentos netiek ņemts vērā nošķirums, kas jāizdara starp Eiropas Savienības Tiesu kā iestādi un tiesas iestādēm, kas ir šīs iestādes daļa (šobrīd – Tiesa un Vispārējā tiesa)³⁰.

33. Šajā ziņā jāuzsver, ka iestādes ietvaros pastāv skaidrs nošķirums starp administratīvo un tiesu varas amatu. Tas nozīmē, ka Eiropas Savienības Tiesas juriskonsults administratīvajās lietās un viņa komanda, no vienas puses, un Tiesas locekļi un viņu darbinieki, no otras, strādā atsevišķi un neatkarīgi cits no cita. Lai nepieļautu potenciālu interešu konfliktu vai citas lietas taisnīgas izskatīšanas problēmas, starp viņiem nenotiek *ex parte* saziņa saistībā ar procesa priekšmetu.

34. Galvenais iestādes abu nozaru saskares punkts ir Eiropas Savienības Tiesas priekšsēdētājs (turpmāk tekstā – “priekšsēdētājs”), jo viņš vienlaikus vada gan iestādi, gan tās augstāko tiesu iestādi. Šajā lietā lēmumu iesniegt apelācijas sūdzību par Vispārējās tiesas spriedumu faktiski pieņēma priekšsēdētājs, kurš šā lēmuma izpildei par pārstāvi iecēla Eiropas Savienības Tiesas administratīvo lietu juriskonsultu³¹.

35. Šā iemesla dēļ priekšsēdētājs neiejaucas tiesas darbā ar izskatāmo lietu: viņš nav Tiesas sastāvā, kas uzklausa apelācijas sūdzību, un atbildība par procedūrām, kas viņam kā Tiesas priekšsēdētājam būtu jāuzņemas, ir deleģēta Tiesas priekšsēdētāja vietniekam.

36. Ņemot vērā iepriekš minēto, es uzskatu, ka Tiesa kā iestāde atbilst prasībām par objektīvu objektivitāti arī šīs tiesvedības kontekstā. Līdz ar to nav pārkāpts Hartas 47. pants.

37. Visbeidzot es neredzu pamatu pieņemt, ka tādās tiesvedībās kā šī Tiesai būtu jāpilda savas pilnvaras kā apelācijas instancei (un kā pēdējai instancei) veidā, kas atšķirtos no tā, kas tiek prasīts jebkurā citā lietā. LESD (it īpaši 256. panta 1. punkta otrās daļas) un Eiropas Savienības Tiesas statūtu (īpaši 58. panta) noteikumi par apelācijas sūdzībām ir pilnībā piemērojami arī šai tiesvedībai.

38. Tā kā par šo jautājumu no *Kendrion* nav saņemtas nekādas konkrētas norādes, man ir grūti izprotami iemesli, kādēļ Tiesai būtu jāpiemēro mazāk stingrs vai stingrāks apstrīdētā sprieduma pārskatīšanas standarts atkarībā no tās puses identitātes, kas iesniegusi attiecīgo apelācijas sūdzības pamatu. Tā paša iemesla dēļ es nevaru pieņemt, ka Eiropas Savienībai (kas ir patiesā atbildētāja prasībā par zaudējumu atlīdzināšanu atbilstoši LESD 268. un 340. pantam) varētu būt spēcīgākas vai vājākas procesuālas tiesības atkarībā no iestādes, kura to pārstāv.

28 Skat. it īpaši spriedumu, 2013. gada 26. novembris, *Kendrion*/Komisija, C-50/12 P, EU:C:2013:771, 101. punkts.

29 Ģenerālvokāta Ī. Bota secinājumi lietā *Der Grüne Punkt – Duales System Deutschland*, C-385/07 P, EU:C:2009:210, 330.–332. punkts un tajā minētā ECT judikatūra.

30 Skat. LES 13. panta 1. punktu un 19. panta 1. punktu.

31 Būtiski ir, ka citi Tiesas locekļi nebija iesaistīti šā lēmuma pieņemšanā, pretēji tam, ko savos argumentos pieņem *Kendrion*.

39. Šādos apstākļos es uzskatu apelācijas sūdzību par pieņemamu.

B. Par lietas būtību

1. *Mantiskais kaitējums*

40. Eiropas Savienības iesniegtie trīs apelācijas sūdzības pamati, kā arī *Kendrion* iesniegtais otrais un trešais apelācijas sūdzības pamats attiecas uz Vispārējās tiesas vērtējumu par *Kendrion* iespējami ciesto mantisko kaitējumu. Abas puses uzskata, ka Vispārējā tiesa ir pieļāvusi kļūdu tiesību piemērošanā, pārbaudot *Kendrion* prasījumus saistībā ar kaitējumu, kas radies bankas garantijas izdevumu dēļ, ko šī sabiedrība sniedza Komisijai, lai varētu uzreiz nemaksāt naudas sodu, kas uzlikts ar Lēmumu C(2005) 4634. *Kendrion* apgalvo arī, ka Vispārējā tiesa ir pieļāvusi kļūdu tiesību piemērošanā, noraidot tās prasību atlīdzināt procentus, kas maksāti Komisijai par pārsniegšanas periodu.

41. Es uzskatu par piemērotu sākt šo jautājumu juridisko analīzi, izpētot prasījumus, kas attiecas uz *Kendrion* maksātajiem bankas garantijas izdevumiem. Šajā nolūkā es sāksu ar *pirmo* Eiropas Savienības iesniegto apelācijas sūdzības pamatu. Vēlāk, lai izvērtējums būtu pilnīgs, es pievērsīšos Eiropas Savienības *otrajam* apelācijas sūdzības pamatam. Pēc tā vairs nebūs vajadzības pētīt atlikušos apelācijas sūdzības pamatus, kas attiecas uz bankas garantijas izdevumiem.

42. Visbeidzot es aplūkošu *Kendrion otro* apelācijas sūdzības pamatu, kas attiecas uz naudas soda procentu maksājumu pārsniegšanas periodā.

a) Bankas garantijas izdevumi: cēloņsakarības pastāvēšana

43. Ar pirmo pamatu Eiropas Savienība, ko atbalsta Eiropas Komisija, pārmet Vispārējai tiesai tās veikto interpretāciju un “cēloņsakarības” jēdziena piemērošanu. Būtībā Eiropas Savienība uzskata, ka nepastāv tieša cēloņsakarība starp Vispārējās tiesas pienākuma taisīt spriedumu lietā T-54/06 saprātīgā termiņā pārkāpumu un *Kendrion* kaitējumu, kas ir radies no bankas garantijas izdevumu maksāšanas. Tostarp Eiropas Savienība uzsver, ka šis kaitējums ir radies *Kendrion* veiktas izvēles saglabāt bankas garantiju tiesvedības laikā, nevis maksāt Komisijas uzlikto naudas sodu rezultātā. *Kendrion* savukārt šajā ziņā aizstāv pārsūdzēto spriedumu: tā uzskata, ka bankas garantijas izdevumus, kas maksāti pārsniegšanas periodā, izraisīja tas, ka Vispārējā tiesa spriedumu netaisīja saprātīgā termiņā.

44. Tālāk es īsumā attēlošu Vispārējās tiesas argumentāciju un pēc tam paskaidrošu, kādēļ, manuprāt, Eiropas Savienības pirmais apelācijas sūdzības pamats ir pamatots.

45. Pārsūdzētā sprieduma 64. un 65. punktā Vispārējā tiesa atgādina, ka saskaņā ar pastāvīgo judikatūru kaitējumam, par kuru tiek pieprasīta atlīdzība prasībā par Eiropas Savienības ārpuslīgumisko atbildību, ir jābūt reālam un droši zināmam, un tas jāpierāda prasītājam. Prasītājam ir jāsniedz pierādījumi, ka starp pārmesto rīcību un norādīto kaitējumu pastāv pietiekami tieša cēloņsakarība.

46. Pārsūdzētā sprieduma 81.–84. punktā Vispārējā tiesa norādīja, ka, ja lietā T-54/06 minētais procesa ilgums nebūtu pārsniedzis sprieduma taisīšanas saprātīgu termiņu, *Kendrion* nebūtu bijis jāmaksā bankas garantijas izdevumi pārsniegšanas periodā. Tas, pēc Vispārējās tiesas domām, nozīmē, ka patiešām pastāv cēloņsakarība starp sprieduma taisīšanas saprātīga termiņa pārkāpumu un kaitējuma rašanos *Kendrion* no tā, ka tai bija jāmaksā bankas garantijas izdevumi pārsniegšanas periodā.

47. Atsaucoties uz agrāko judikatūru (turpmāk tekstā – “*Holcim* judikatūra”)³², Vispārējā tiesa pārsūdzētā sprieduma 86. punktā atzina, ka principā bankas garantijas izdevumi, kas radušies sabiedrībai, kurai ar Komisijas lēmumu ir uzlikts sods, ir sekas pašas sabiedrības lēmumam iesniegt bankas garantiju, lai nevajadzētu pildīt pienākumu saistībā ar naudas soda samaksu apstrīdētajā lēmumā noteiktajā periodā. Tādējādi šos izdevumus nevar uzskatīt par *tiesām* iestādes rīcības sekām.

48. Tomēr pēc tam Vispārējā tiesa – pārsūdzētā sprieduma 87.–89. punktā – nošķīra izskatāmo lietu no lietām, kas bija pamatā *Holcim* judikatūrai. Vispārējā tiesa uzskatīja, ka brīdī, kad *Kendrion* cēla prasību lietā T-54/06, un brīdī, kad tā iesniedza bankas garantiju, nevarēja paredzēt to, ka tiks pārkāpts sprieduma taisīšanas saprātīgs termiņš, un *Kendrion* varēja pamatoti sagaidīt, ka prasību izskatīs saprātīgā termiņā. Tāpat Vispārējā tiesa norādīja, ka sprieduma taisīšanas saprātīga termiņa pārkāpšana lietā T-54/06 notika vēlāk, pēc prasītājas sākotnējās izvēles iesniegt bankas garantiju. Šo iemeslu dēļ tā nosprieda, ka saistību starp faktu, ka lietā T-54/06 sprieduma taisīšanas saprātīgs termiņš tika pārsniegts, un bankas garantijas izdevumu maksāšanu pārsniegšanas periodā nevar uzskatīt par pārtrauktu ar *Kendrion* sākotnējo lēmumu nemaksāt naudas sodu uzreiz un iesniegt bankas garantiju. Tādējādi sprieduma 90. punktā tā secināja, ka LESD 340. panta izpratnē cēloņsakarība ir pietiekami tieša.

49. Vispārējās tiesas argumentācija, manuprāt, ir kļūdaina. Būtībā Vispārējā tiesa pieņem tiesības, kas pārņemtas no *Holcim* judikatūras, bet pēc tam nošķir šo lietu no tām lietām, kas ir bijušas šīs judikatūras priekšmets. Līdzīgi kā Vispārējā tiesa, es uzskatu, ka *Holcim* judikatūra ir pamatota, bet atšķirībā no Vispārējās tiesas es neuzskatu šo lietu par būtiski atšķirīgu no lietām, kas bija pamatā *Holcim* judikatūrai: manuprāt, neviens no abiem Vispārējās tiesas sniegtajiem pamatiem šai nošķiršanai ne atsevišķi, ne kopā nav pārliecinošs.

50. Pirms detalizēta skaidrojuma par to, kāpēc es tā uzskatu, es vēlētos uzsvērt, ka saskaņā ar pastāvīgo judikatūru LESD 340. pantu nevar interpretēt kā tādu, kas pieprasītu Eiropas Savienībai atlidzināt par jebkādam, pat netiešām, nelabvēlīgām sekām, kas rodas saistībā ar tās iestāžu rīcību³³. Tādējādi prasībā par Eiropas Savienības ārpuslīgumisko atbildību nepietiek ar to, ka pārņemta rīcība ir viens no norādītā kaitējuma iemesliem, bet ir vajadzīgs, lai šī rīcība būtu kaitējuma *galvenais* iemesls³⁴. Citiem vārdiem sakot, pietiekama cēloņsakarība pastāv tikai tad, ja kaitējums ir atbildīgās iestādes nelikumīgās rīcības tiešas sekas un tas nav atkarīgs no citu pozitīvu vai negatīvu iemeslu pastāvēšanas³⁵.

1) Prettiesiskas rīcības paredzamība

51. Pirmais Vispārējās tiesas sniegtais pamats izskatāmās lietas nošķiršanai no lietām, kas bija pamatā *Holcim* judikatūrai, ir tāds, ka brīdī, kad *Kendrion* cēla prasību lietā T-54/06, un brīdī, kad tā iesniedza bankas garantiju, *nevarēja paredzēt* to, ka Vispārējā tiesa pārkāps sprieduma taisīšanas saprātīgu termiņu.

32 Skat. spriedumu, 2005. gada 21. aprīlis, *Holcim (Deutschland)*/Komisija, T-28/03, EU:T:2005:139, 123. punkts, un rīkojumu, 2007. gada 12. decembris *Atlantic Container Line u.c./Komisija*, T-113/04, nav publicēts, EU:T:2007:377, 38. punkts. Es norādišu, ka tiktāl Tiesai nav bijusi iespēja apstiprināt šo judikatūras kursu.

33 Šajā ziņā skat. spriedumu, 1979. gada 4. oktobris, *Dumortier u.c./Padome*, 64/76, 113/76, 167/78, 239/78, 27/79, 28/79 un 45/79, EU:C:1979:223, 21. punkts. No jaunākiem skat. rīkojumu, 2011. gada 31. marts, *Mauerhofer*/Komisija, C-433/10 P, nav publicēts, EU:C:2011:204, 127. punkts un tajā minētā judikatūra.

34 Skat. rīkojumu, 2011. gada 31. marts, *Mauerhofer*/Komisija, C-433/10 P, nav publicēts, EU:C:2011:204, 127. punkts un tajā minētā judikatūra.

35 Šajā ziņā skat. ģenerāladvokāta A. Trabuki [*A. Trabucchi*] secinājumus lietā *Compagnie continentale France*/Padome, 169/73, EU:C:1974:32, 4. punkts.

52. Tomēr, pirmkārt, šis apgalvojums ir neprecīzs. Diemžēl vairākas lietas, ko Vispārējā tiesa bija iztiesājusi isi pirms prasības lietā T-54/06 celšanas, prasīja ievērojamu laiku³⁶. Tas jo īpaši attiecas uz lietām saistībā ar Savienības konkurences noteikumu piemērošanu, konkrēti uz kartelēm³⁷, kas ir ļoti sarežģītas un laikietilpīgas un kurās var būt nepieciešama paralēla vai koordinēta vairāku lietu izskatīšana vienlaicīgi.

53. Ir taisnība, ka *Kendrion*, tāpat kā jebkurš cits prasītājs, varēja cerēt, ka tās lieta tiks izskatīta saprātīgā termiņā. Tomēr, ņemot vērā Vispārējās tiesas praksi un darbību attiecīgajā laikā, bija visai nenoteikti un grūti aprēķināt iespējamo tiesvedības ilgumu, lai izvērtētu potenciālos kopējos izdevumus par bankas garantiju.

54. Otrkārt, kas ir vēl svarīgāk, neatkarīgi no tā, vai lietā T-54/06 bija paredzama pārmērīgi ilga kavēšanās, Vispārējā tiesa pieļāva kļūdu, izmantojot jēdzienu “paredzamība”, lai konstatētu pietiekamas cēloņsakarības pastāvēšanu, kas izraisīja Eiropas Savienības atbildību.

55. Galvenais izskatāmās lietas jautājums nav, vai norādīto kaitējumu cietušais spēja paredzēt nelikumīgu rīcību, kas izraisīja apgalvoto kaitējumu. Pirmkārt un galvenokārt, lai konstatētu Eiropas Savienības ārpuslīgumisko atbildību izskatāmajā lietā, izšķirošs ir tas, vai apgalvotais kaitējums ir iestādes nelikumīgās rīcības *tiešas* sekas.

56. Tas ir jautājums, ko Vispārējā tiesa nav detalizēti pārbaudījusi. Man šķiet, ka šīs pārbaudes kontekstā pārmērīgi ilgās kavēšanās potenciālā neparedzamība varētu būt svarīga tikai divos apstākļos. Tomēr šajā lietā nav piemērojams neviens no šiem apstākļiem.

57. No vienas puses, šis elements varētu būt svarīgs, ja *Kendrion* vēlāk nebūtu spējusi mainīt savu sākotnējo lēmumu atlikt maksājumu un iesniegt bankas garantiju. Tomēr, kā tas redzams tālāk 68.–74. punktā, tas tā nebija: *Kendrion* jebkurā brīdī tiesvedības gaitā drīkstēja samaksāt naudas sodu un atcelt bankas garantiju. Tādējādi, pat ja sākumā tas nebija paredzams, *Kendrion* būtu varējusi pielāgot savu rīcību šim jaunajam notikumam.

58. No otras puses, pārmērīgi ilgās kavēšanās potenciālā neparedzamība varētu būt svarīga, ja Eiropas Savienība Vispārējā tiesā būtu apgalvojusi, ka *Kendrion* nav izrādījusi pienācīgu rūpību, lai novērstu vai ierobežotu tāda kaitējuma apmēru, kas varētu rasties, tai izvēloties atlikt naudas soda maksāšanu līdz tiesvedības beigām.

59. Šajā ziņā jāpatur prātā, ka saskaņā ar pastāvīgo judikatūru prasībā par ārpuslīgumisko atbildību ir jāpārbauda, vai, riskējot ciest kaitējumu pati, cietusī persona, būdama piesardzīga, ir izrādījusi pienācīgu rūpību, lai novērstu vai ierobežotu kaitējuma apmēru. Cēloņsakarību var pārraut cietušās personas nolaidīga rīcība, ja šī rīcība, kā izrādās, ir noteicošais kaitējuma cēlonis³⁸.

60. Tomēr tas nav iemesls, kādēļ Vispārējā tiesa pārsūdzētajā spriedumā atsaucās uz šo elementu. Vispārējā tiesa neizmantoja paredzamības kritēriju, lai pārbaudītu, vai *Kendrion* nolaidīgā rīcība ir pārrāvusi cēloņsakarību starp apgalvoto kaitējumu un Eiropas Savienības iestādes pārņemto rīcību; tā piemēroja šo jēdzienu, pirmkārt, lai noteiktu šādas cēloņsakarības pastāvēšanu.

36 Skat., piemēram, spriedumus, 2004. gada 13. janvāris, *Thermenhotel Stoiser Franz u.c./Komisija*, T-158/99, EU:T:2004:2; 2005. gada 11. maijs, *Saxonia Edelmetalle/Komisija*, T-111/01 un T-133/01, EU:T:2005:166; 2005. gada 19. oktobris, *Freistaat Thüringen/Komisija*, T-318/00, EU:T:2005:363, un 2005. gada 14. decembris, *Laboratoire du Bain/Padome un Komisija*, T-151/00, nav publicēts, EU:T:2005:450.

37 Skat. tostarp spriedumus, 2003. gada 11. decembris, *Marlines/Komisija*, T-56/99, EU:T:2003:333; 2004. gada 8. jūlijs, *Mannesmannröhren-Werke/Komisija*, T-44/00, EU:T:2004:218; 2005. gada 14. decembris, *Honeywell/Komisija*, T-209/01, EU:T:2005:455, un 2006. gada 15. marts, *BASF/Komisija*, T-15/02, EU:T:2006:74.

38 Skat., piemēram, spriedumu, 2010. gada 18. marts, *Trubowest Handel un Makarov/Padome un Komisija*, C-419/08 P, EU:C:2010:147, 61. punkts. Principi, kā Tiesa atbilstoši atzinusi, ir vispārējs dalībvalstu tiesību sistēmu princips: šajā ziņā skat. spriedumu, 1996. gada 5. marts, *Brasserie du pêcheur un Factortame*, C-46/93 un C-48/93, EU:C:1996:79, 85. punkts un tajā minētā judikatūra.

61. Tomēr notikuma, kas izraisīja apgalvoto kaitējumu, potenciālā neparedzamība nepauž neko par apgalvotā kaitējuma *noteicošo faktoru*. Pat pieņemot, ka pārmērīgi ilgā kavēšanās nebija paredzama, šis fakts nav ne nepieciešams, ne pietiekams, lai izraisītu Eiropas Savienības atbildību.

62. Ņemot vērā iepriekš minēto, es uzskatu, ka pārsūdzētajā spriedumā Vispārējā tiesa nepareizi interpretēja un piemēroja jēdzienu “paredzamība” LESD 340. panta izpratnē, lai konstatētu cēloņsakarību starp apgalvoto kaitējumu un pārmesto rīcību.

2) *Kendrion* izvēles trūkums

63. Vispārējās tiesas minētais otrais pamats šīs lietas nošķiršanai no lietām, kas bija pamatā *Holcim* judikatūras kursam, ir tāds, ka sprieduma taisīšanas saprātīgais termiņš lietā T-54/06 tika pārsniegts *pēc Kendrion* lēmuma iesniegt bankas garantiju.

64. Arī šim apstāklim, manuprāt, nav nozīmes.

65. Iesākumā jāatgādina, ka tāds Komisijas lēmums kā Lēmums C(2005) 4634 ir juridiski saistošs un tiek uzskatīts par spēkā esošu, līdz to atceļ Savienības tiesas. Ja uzņēmums, kam Komisija noteikusi naudas sodu, uzskata Komisijas lēmumu par nelikumīgu un uzskata, ka tā tūlītēja ievērošana var izraisīt neatgriezenisku kaitējumu, šis uzņēmums var iesniegt Savienības tiesās lūgumu par pagaidu noregulējumu atbilstoši LESD 278. un 279. pantam, kamēr tas apstrīd šā lēmuma spēkā esamību.

66. Ja šāds lūgums nav iesniegts vai Savienības tiesas ir noraidījušas šādu lūgumu, naudas sods jāmaksā lēmumā noteiktajā periodā. Eiropas Savienības budžeta noteikumi³⁹ atļauj Komisijai atļaut atlikt naudas soda maksājumu, ja parādnieks apņemas maksāt nokavējuma procentus un sniedz finansiālu garantiju, kas nosedz gan neatmaksātā parāda pamatsummu, gan procentus.

67. Tādējādi uzņēmumiem, kuri vēlas apstrīdēt naudas sodu Savienības tiesās, ir iespēja izvēlēties tūlītēju norēķinu (noteikums) vai lūgt iespēju iesniegt bankas garantiju (izņēmums). Uzņēmuma izvēlei jābūt *finansiāli neitrālai* attiecībā pret Eiropas Savienību: maksājuma atlikšana nedrīkst izraisīt zaudējumus Eiropas Savienības budžetā. Grāmatvedis, kurš sadarbībā ar atbildīgo kredītrikotāju pieņem lēmumu par uzņēmuma lūgumu atlikt maksājumu, nav tiesīgs mainīt naudas soda summu, ko nolēmusi Komisija kā iestāde (tas ir, komisāru kolēģija). Vienlaikus uzņēmuma lēmumam uzreiz samaksāt naudas sodu, neņemot vērā nolūku apstrīdēt Komisijas lēmumu Savienības tiesās, nevajadzētu izraisīt Eiropas Savienības nepamatotu iedzīvošanos. Tādēļ, no vienas puses, ja Savienības tiesas apstiprina Komisijas lēmumu, naudas sods, kura maksāšana ir atlikta, ir maksājams ar procentiem. No otras puses, apstrīdētā Komisijas lēmuma atcelšana rada pienākumu Eiropas Savienībai atmaksāt samaksātās summas, pieskaitot tām piemērojamo procentu likmi⁴⁰.

68. Lēmums atlikt naudas soda maksāšanu acīmredzami ļauj uzņēmumam turpināt izmantot attiecīgās summas, kamēr lieta tiek izskatīta. Tomēr tas ietver arī zināmas papildu izmaksas (kas saistītas ar bankas garantijas iesniegšanu), kas uzņēmumam jāuzņemas arī gadījumos, kad apstrīdētais lēmums galu galā tiek atcelts. Tādēļ katram uzņēmumam, kam Komisija noteikusi maksāt naudas sodu, ir jāizvērtē, vai finansiāli tā interesēs ir samaksāt naudas sodu norādītajā periodā vai lūgt atlikt maksājumu un iesniegt bankas garantiju.

39 Komisijas Regulas (EK, Euratom) Nr. 2342/2002 (2002. gada 23. decembris) 85. pants, ar ko paredz īstenošanas kārtību Padomes Regulai (EK, Euratom) Nr. 1605/2002 par Finanšu regulu, ko piemēro Eiropas Kopienu vispārējam budžetam (OV 2002, L 357, 1. lpp.). Šī regula, kas bija piemērojama attiecīgajā laikā, tagad ir aizstāta ar Komisijas Deleģēto regulu (ES) Nr. 1268/2012 (2012. gada 29. oktobris) par Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas (ES, Euratom) Nr. 966/2012 par finanšu noteikumiem, ko piemēro Savienības vispārējam budžetam, piemērošanas noteikumiem (OV 2012, L 362, 1. lpp.).

40 Šajā ziņā skat. spriedumu, 2015. gada 12. februāris, Komisija/IPK *International*, C-336/13 P, EU:C:2015:83. Attiecībā uz tādu procentu veidu un summu, kas Komisijai jāatmaksā uzņēmumam, kurš bija samaksājis sodu, lai izpildītu atbilstoši LESD 101. pantam pieņemtu lēmumu, ko pēc tam atcēlušas Savienības tiesas, skat. izskatīšanā esošo lietu T-201/17 *Printeos*/Komisija.

69. Ir svarīgi, ka, pretēji Vispārējās tiesas norādītajam, tā nav izvēle, ko var izdarīt tikai vienu reizi. Jebkurš uzņēmums, kas izvēlēties iesniegt garantiju, vienmēr var mainīt sākotnējo lēmumu un maksāt naudas sodu⁴¹. Tādējādi tam nav jāmaksā pamatsummas papildu procentu pieaugums un tas var atcelt iepriekš iesniegto bankas garantiju.

70. Savienības tiesības neliedz uzņēmumam pārtraukt garantiju un samaksāt naudas sodu, ja šis uzņēmums uzskata šādu rīcību par izdevīgāku. Tādējādi var pieņemt, ka, ja uzņēmums tiesvedības gaitā nevienā brīdī nepārskata savu sākotnējo izvēli, tas notiek tādēļ, ka uzņēmums uzskata pastāvīgu bankas garantijas darbību par tādu, kas joprojām vislabāk kalpo tā interesēm. Tas, vai sākotnējais lēmums joprojām ir izdevīgs, vēlāk ir atkarīgs no vairākiem faktoriem, kas, kā norāda Komisija, laika gaitā var ievērojami mainīties (naudas aizņemšanās izdevumi, maksa, ko banka piemēro par garantiju, peļņa, ko rada maksājamā summa, kad to iegulda citā uzņēmējdarbībā un tā tālāk). No ekonomikas perspektīvas tādējādi ir saprātīgi pieņemt, ka uzņēmums var regulāri pārskatīt savu sākotnējo lēmumu.

71. Tādēļ, kā pareizi argumentējusi Eiropas Savienība, izvēle iesniegt bankas garantiju, nevis samaksāt Komisijas uzlikto naudas sodu netika veikta tikai procedūras sākumā; *Kendrion* šo izvēli brīvprātīgi un apzināti *saglabāja* (jeb *apstiprināja*) visu laiku, kamēr ilga tiesvedība lietā T-54/06, ietverot laiku, kad šī tiesvedība ievērojami ieilga.

72. *Kendrion* zināmā mērā to apstiprina.

73. Savos apsvērumos *Kendrion* norāda, ka sākotnējais lēmums iesniegt bankas garantiju tika pieņemts tādēļ, ka attiecīgajā laikā tas tika atzīts par “finansiāli saprātīgu”. Vēl tā apgalvo, ka lēmumu pārtraukt bankas garantiju un maksāt naudas sodu pirms tiesvedības beigām būtu grūti pieņemt tā radītās finansiālās ietekmes dēļ (lielas summas maksāšana, kas atbilst pusei no pašu kapitāla) un radīto praktisko problēmu dēļ (jo īpaši attiecībā pret finansiālajām iestādēm, kas sniedza bankas garantiju, akcionāriem un citām ieinteresētajām personām).

74. Šie argumenti apstiprina, ka *Kendrion* apzinājās, ka tā būtu varējusi jebkurā brīdī pārtraukt garantiju un samaksāt naudas sodu. Tie apstiprina arī, ka šī sabiedrība (netieši vai tieši) veica tiesību aktu piedāvāto iespēju izmaksu un ieguvumu analīzi attiecībā uz nesamaksāto naudas sodu šīs tiesvedības gaitā. Fakts, ka *Kendrion* vairāku stratēģisku, ekonomisku, finansiālu un praktisku iemeslu dēļ izlēma saglabāt bankas garantiju visā laika periodā, kamēr ilga tiesvedība Vispārējā tiesā, norāda, ka tā rīkojās savās labākajās interesēs. Var piebilst, ka bankas garantijas darbība tika pagarināta līdz apelācijas tiesvedības Tiesā beigām, lai gan *Kendrion* bija zaudējusi pirmajā instancē.

75. Noslēdzot šo jautājumu, Vispārējās tiesas otrais iemesls nošķirt izskatāmo lietu no lietām, kas bija pamatā *Holcim* judikatūrai, tādējādi ir balstīts uz kļūdainu premisu, proti, ka vienīgais lēmums, kas ir nozīmīgs izskatāmajā lietā, bija *Kendrion* sākotnējais lēmums atlikt maksāšanu un iesniegt bankas garantiju pirms tiesvedības uzsākšanas.

76. Šās premissas kļūdaino būtību netieši apstiprina arī pārsūdzētais spriedums.

41 Skat., piemēram, spriedumu, 2016. gada 12. maijs, *Trioplast Industrier*/Komisija, T-669/14, nav publicēts, EU:T:2016:285, 103. punkts.

3) Pretruna pārsūdzētajā spriedumā

77. Pārsūdzētā sprieduma 98. punktā Vispārējā tiesa konstatēja, ka nepastāv pietiekami tieša cēloņsakarība attiecībā uz bankas garantijas izdevumiem, kas radušies *pēc* sprieduma pasludināšanas lietā T-54/06. Vispārējā tiesa uzskatīja šādu izmaksu maksāšanu par *Kendrion* pieņemtā personīgā un neatkarīgā lēmuma sekām pēc sprieduma pasludināšanas nemaksāt naudas sodu, nelūgt apturēt Lēmuma C(2005) 4634 izpildi un iesniegt apelācijas sūdzību par iepriekš minēto spriedumu. Ja tā ir, man nav skaidrs, kādēļ lēmums saglabāt bankas garantiju, pēc Vispārējās tiesas domām, bija izšķirošs, lai izslēgtu Eiropas Savienības atbildību *pēc* sprieduma pasludināšanas, bet ne *pirms* tās.

78. Kā argumentējusi Eiropas Savienība, šķietami nepastāv nozīmīga atšķirība starp šiem periodiem, kas varētu būt svarīga LESD 340. panta izpratnē. Arī pirmās instances tiesas procesa laikā *Kendrion* apzināti izvēlējās nelūgt apstrīdētā lēmuma apturēšanu un turpināt bankas garantijas darbību līdz šīs tiesvedības beigām. Pārsūdzētā sprieduma 98. punktā tādējādi ir apstiprināts, ka elementi, ko Vispārējā tiesa uzskatīja par svarīgiem tā paša sprieduma 87.–89. punktā, lai nošķirtu izskatāmo lietu no *Holcim* judikatūras, ir nebūtiski.

4) Starpsecinājumi

79. Rezumējot nevar apstrīdēt, ka fakts, ka *Kendrion* bija jāsedz izdevumi saistībā ar bankas garantiju, kas sniegta Komisijai pārsniegšanas periodā, arī ir *sekas* Vispārējās tiesas nespējai pasludināt lēmumu saprātīgā termiņā.

80. Tomēr tas nav apgalvotā kaitējuma *galvenais* iemesls. Izšķirošais faktors ir *Kendrion* lēmums turpināt izmantot izņēmumu no pienākuma maksāt naudas sodu, ko tā bija lūgusi izdarīt, labi apzinoties izdevumus un riskus, ko ietver šī izvēle. Tādējādi principi, kas izriet no *Holcim* judikatūras, ir piemērojami izskatāmajā lietā.

81. Visu šo iemeslu dēļ es uzskatu, ka Vispārējā tiesa ir pieļāvusi kļūdu tiesību piemērošanā, interpretējot un piemērojot jēdzienu “cēloņsakarība” LESD 340. panta izpratnē. Manuprāt, nepastāv pietiekami tieša cēloņsakarība starp Vispārējās tiesas pienākuma lietā T-54/06 taisīt spriedumu saprātīgā termiņā pārkāpumu un *Kendrion* apgalvoto kaitējumu, kas radies no bankas garantijas izdevumu maksāšanas pārsniegšanas periodā.

82. Ņemot to vērā, ir jāatceļ tā pārsūdzētais spriedums, ciktāl tajā ir noteikts Eiropas Savienībai maksāt *Kendrion* zaudējumu atlīdzību 588 769,18 EUR apmērā par ciesto mantisko kaitējumu, kas šai sabiedrībai radies sprieduma taisīšanas saprātīga termiņa pārkāpuma dēļ lietā, kurā taisīts 2011. gada 16. novembra spriedums *Kendrion*/Komisija (T-54/06, EU:T:2011:667).

83. Tas nozīmē – ja tiesa piekrīt man šajā punktā, nav nepieciešamības pārbaudīt *otro* un *trešo* apelācijas sūdzības pamatu, ko izvirzījusi Eiropas Savienība, kā arī *trešo* apelācijas sūdzības pamatu, ko izvirzījusi *Kendrion*. Tomēr, tā kā tas ir svarīgi turpmākām lietām šajā jautājumā, uzskatu, ka varētu būt lietderīgi aplūkot Eiropas Savienības izvirzīto *otro* apelācijas sūdzības pamatu, lai izvērtējums būtu pilnīgs. Šajā analizē tiks iekļauti arī elementi, kas ir noderīgi *Kendrion* apelācijas sūdzības *otrā* pamata izpētē.

b) Bankas garantijas izdevumi: “kaitējuma” jēdziens

84. Ar otro pamatu, kas vērsts pret pārsūdzētā sprieduma 81.–99. punktu, Eiropas Savienība, ko atbalsta Komisija, apgalvo, ka Vispārējā tiesa ir nepareizi interpretējusi jēdzienu “kaitējums”. Tā uzskata, ka pirmās instances tiesai bija jāpārbauda, vai pārsniegšanas periodā *Kendrion* maksātie bankas garantijas izdevumi bija lielāki nekā priekšrocības, kuras tā ieguva no tā, ka tās rīcībā bija summa, kas ir vienāda ar naudas soda apmēru. *Kendrion* no savas puses lūdz Tiesai noraidīt šo apelācijas sūdzības pamatu kā nepamatotu. Tā uzskata, ka nepastāv saikne starp *Kendrion* gūtajām priekšrocībām un zaudējumiem, ko tā cieta pārsniegšanas periodā.

85. Man šķiet, ka arī šis apelācijas sūdzības pamats ir pamatots. Vispārējā tiesa ir pieļāvusi kļūdu tiesību piemērošanā, bez kāda konkrēta skaidrojuma vai izmeklēšanas pārsūdzētā sprieduma 81. un 82. punktā pielīdzinot bankas garantijas izdevumus pārsniegšanas periodā *kaitējumam*, kas jāatlīdzina saskaņā ar LESD 340. pantu.

86. Šie abi jēdzieni ir jānošķir.

87. Savienības iestādes darbība vai bezdarbība var dažādos veidos ietekmēt tāda uzņēmuma kā *Kendrion* finansiālo situāciju. Tā var izraisīt uzņēmumam konkrētas izmaksas, bet vienlaikus arī konkrētus ienākumus. LESD 340. panta izpratnē “kaitējums” pastāv tikai tad, ja izmaksu un ienākumu neto starpība ir negatīva⁴². Citiem vārdiem sakot, ir jāpastāv *kopējiem zaudējumiem*, ko izraisa pārmestā rīcība. Pretējā gadījumā rastos paradoksāla situācija, kurā, lai gan ir finansiāla labuma gūšana Savienības iestādes rīcības rezultātā, uzņēmumam būtu arī tiesības pieprasīt no Eiropas Savienības papildu summas.

88. Kā skaidrots iepriekš 68. un 70. punktā, uzņēmuma lēmums atlikt maksājumu un iesniegt bankas garantiju, no vienas puses, rada konkrētas izmaksas, bet, no otras puses, tas ļauj uzņēmumam šajā laika periodā izmantot summu, kas var radīt peļņu. Šis dažādās ietekmes nav nesaistītas, kā kļūdaini argumentējusi *Kendrion*, bet gan nesaraujami saistītas: tās ir vienas monētas divas puses.

89. Ekonomiski izvēle atlikt naudas soda maksājumu pēc būtības veido attiecīgā uzņēmuma finansēšanas veidu: šis uzņēmums līdz tiesvedības beigām praktiski aizņemas naudu, ko tas ir parādā Eiropas Savienībai, no pašas Eiropas Savienības. Šis finansēšanas kopējās izmaksas, vienkārši runājot, ir bankas garantijas izdevumu summa un, ja uzņēmums zaudē tiesvedībā, tai pieskaitītie procenti, kas maksājami par pamatsummu. Tomēr pārsūdzētais spriedums ir vērsts tikai uz *Kendrion* veiktajām izmaksām, un tajā nekas nav teikts par iespējamiem ienākumiem vai ietaupījumiem, kas sabiedrībai radušies līdz ar maksājuma atlikšanu.

90. Manuprāt, šī ir kļūda, ko pieļāvusi Vispārējā tiesa. Kā minēts iepriekš 70. un 74. punktā, uzņēmums vienmēr darbojas tādā veidā, kādu tas uzskata par racionālu no ekonomiskās un finansiālās perspektīvas. Tādēļ varētu būt saprātīgi pieņemt, ka visā tiesvedības lietā T-54/06 laikā *Kendrion* uzskatīja par izdevīgāku aizņemties no Eiropas Savienības summu, kas atbilst maksājamajam naudas sodam, nevis izmantot savu kasi vai aizņemties šo summu no kredītiestādēm.

91. Tam esot šādi, nevar izslēgt, ka pārmērīgi ilga kavēšanās lietas T-54/06 izskatīšanā ne tikai neizraisīja *Kendrion* zaudējumus, bet pat radīja šai sabiedrībai finansiālus ieguvumus. Tomēr to nevar noskaidrot, balstoties uz pārsūdzēto spriedumu, jo Vispārējā tiesa bez turpmākas izmeklēšanas uzskatīja, ka bankas garantijas izdevumi pārsniegšanas periodā atbilst *kaitējumam*, ko *Kendrion* cieta šajā laikā.

⁴² Šajā ziņā skat. spriedumu, 1992. gada 19. maijs, *Mulder u.c./Padome un Komisija*, C-104/89 un C-37/90, EU:C:1992:217, 26. punkts un nākamie punkti.

92. Visbeidzot vēlos piebilst, ka arī šajā punktā pārsūdzētais spriedums šķiet pretrunīgs. Nenoliedzami, ka attiecībā uz citu apgalvotā kaitējuma veidu (naudas soda procentu maksājumu) Vispārējā tiesa uzskatīja, ka *Kendrion* nav sniegusi informāciju, kas ļautu pierādīt, ka pārsniegšanas periodā “vēlāk Komisijai samaksātā nokavējuma procentu summa bija lielāka par to, ko tā būtu varējusi iegūt, šo summu izmantojot, [kas] vienāda ar naudas sodu un tam pieskaitītajiem nokavējuma procentiem”⁴³.

93. Ir grūti saprast, kādēļ Vispārējā tiesa nepiemēroja līdzīgu standartu attiecībā uz apgalvoto kaitējumu, ko veido bankas garantijas izdevumu maksājums tajā pašā periodā.

94. Rezumējot arī *otrais* Eiropas Savienības izvirzītais apelācijas sūdzības pamats ir pamatots.

c) Procenti

95. Ar otro pamatu, kas vērsts pret pārsūdzētā sprieduma 75.–80. punktu, *Kendrion* apgalvo, ka Vispārējā tiesa ir pieļāvusi kļūdu tiesību piemērošanā, noraidot prasījumu atlīdzināt kaitējumu, kas radies no procentiem ar likmi 3,56 % apmērā par naudas sodu, kuri bija jāmaksā pārsniegšanas periodā.

96. Savā spriedumā Vispārējā tiesa uzskatīja, ka *Kendrion* nav sniegusi informāciju, kas ļautu pierādīt, ka pārsniegšanas periodā vēlāk Komisijai samaksātā nokavējuma procentu summa bija lielāka par priekšrocību, ko tā guva no tā, ka tās rīcībā bija summa, kas bija vienāda ar naudas sodu un tam pieskaitītajiem nokavējuma procentiem.

97. Manuprāt, Vispārējā tiesa iepriekš 43.–94. punktā izklāstīto iemeslu dēļ rikojās pareizi, noraidot *Kendrion* prasību. Tā kā Savienības tiesas galu galā noraidīja *Kendrion* prasību, Komisijai maksājami nokavējuma procenti no naudas soda apmēra nepārprotami ir izmaksas, kas *Kendrion* bija jāsedz par laika periodu, kurā norisinājās tiesvedība. Tomēr tas automātiski nenozīmē, ka šādas izmaksas rada kaitējumu LESD 340. panta izpratnē.

98. Izskatāmajā lietā vēl svarīgāk ir tas, ka LESD 340. panta izpratnē nepastāv pietiekami tieša cēloņsakarība starp tiesvedības pārmērīgo ilgumu un zaudējumiem, ko veido procentu maksājums par pārsniegšanas periodu. Kā skaidrots iepriekš 71.–74. punktā, šo izdevumu segšanas risku izraisīja *Kendrion* lēmums atlikt naudas soda maksājumu līdz tiesvedības beigām. *Kendrion* pieņēma šo lēmumu brīvprātīgi un pilnīgi apzinoties tā izraisītās finansiālās sekas.

99. Tādējādi *Kendrion* otrais pamats ir jānoraida.

2. Nemantiskais kaitējums

100. Apelācijas sūdzības *ceturtais* pamats, uz kuru balstās *Kendrion*, ir vērsts pret pārsūdzētā sprieduma 121.–135. punktu, kur Vispārējā tiesa piešķīra šai sabiedrībai 6000 EUR atlīdzību par ciesto nemantisko kaitējumu pārmērīgi ilgās kavēšanās dēļ lietā T-54/06. *Kendrion* apgalvo, ka Vispārējā tiesa ir pieļāvusi kļūdu tiesību piemērošanā, un lūdz piešķirt lielāku summu.

101. Eiropas Savienība no savas puses uzskata *Kendrion* argumentus par nepieņemamiem un katrā ziņā nepamatotiem.

102. Tālāk es izskaidrošu, kādēļ uzskatu, ka *Kendrion* ceturtais apelācijas sūdzības pamats nevar tikt atbalstīts. Lai to izdarītu, man šķiet lietderīgi vispirms noskaidrot dažus galvenos jēdzienus.

⁴³ Pārsūdzētā sprieduma 77. punkts.

a) Jēdziens “nemantiskais kaitējums”

103. LESD 340. panta otrajā punktā ir noteikts, ka, “ja pastāv tādas saistības, kas nav ligumsaistības, Eiropas Savienība saskaņā ar vispārējiem tiesību principiem, kas kopīgi visu dalībvalstu tiesību sistēmām, novērš *jebkādu* kaitējumu, ko radījušas Savienības iestādes vai to darbinieki, pildot savus pienākumus”⁴⁴. Tādējādi Savienības tiesas ir konsekventi interpretējušas šo noteikumu kā tādu, kas principā ietver gan mantisku (līdzekļu samazinājuma⁴⁵ un negūtās peļņas veidā⁴⁶), gan nemantisku kaitējumu⁴⁷.

104. Saskaņā ar šo judikatūru tiesa 2013. gada 26. novembra spriedumā lietā *Kendrion*⁴⁸ skaidroja, ka “tādas prasības par zaudējumu atlīdzību, kas balstīta uz to, ka Vispārējā tiesa ir pārkāpusi Hartas 47. panta otro daļu, ignorējama ar saprātīga lietas izskatīšanas termiņa ievērošanu saistītās prasības, ietvaros tai [...] tostarp jāpārbauda, vai papildus *mantiskajam kaitējumam pastāv arī nemantisks kaitējums*, ko cietis lietas dalībnieks, kuru ietekmējusi šī termiņa pārsniegšana, un par ko attiecīgā gadījumā būtu pienācīgi jāatlīdzina”⁴⁹.

105. LESD 340. pantā paredzētā atlīdzība paredz, cik vien iespējams, atjaunot cietušā līdzekļus, kādi tie bijuši pirms Savienības iestādes nelikumīgās rīcības⁵⁰. Tādēļ mantiskais kaitējums, kas ir tiešas šādas rīcības sekas, parasti jāatlīdzina, samaksājot summu, kas atbilst šim kaitējumam.

106. Tomēr tas nav iespējams, ja kaitējums ir morāls jeb nemantisks⁵¹. Lielākajā daļā tiesību sistēmu jēdziens “nemantisks” kaitējums attiecas uz tādu kaitējumu, kas nav mantisks un ko nevar viegli novērtēt ekonomiski, jo, stingri ņemot, tam nav tirgus vērtības. Tipiski šāda kaitējuma piemēri ir sāpes un ciešanas, emocionāls diskomforts, dzīves vai attiecību pasliktināšanās. Būtībā tas ietver dažādus fiziska un/vai psiholoģiska kaitējuma veidus.

107. Visās šajās situācijās iepriekšējo stāvokli acīmredzami nevar atjaunot. Tādējādi jebkurš atlīdzinājuma veids, ko tiesas varētu piešķirt, vienmēr un nenovēršami būtu “otrais labākais”. Tādēļ naudas summas maksājums atkarībā no apstākļiem varētu vai nevarētu būt atbilstošākais atlīdzinājuma veids⁵². Protams, konkrētās lietās Savienības tiesas ir konstatējušas, ka pietiek ar *simbolisku* atlīdzību naudā⁵³ vai var tikt sniegts *atlīdzinājums natūrā*⁵⁴. Citās lietās Savienības tiesas nenoteica kādu konkrētu atlīdzinājuma veidu, jo uzskatīja, ka nelikumīgās rīcības atcelšana⁵⁵ vai tikai skaidrs ieraksts spriedumā par nelikumīgo rīcību⁵⁶ vien var sniegt apmierinošu atlīdzinājumu LESD 340. panta izpratnē⁵⁷.

44 Mans izcēlums.

45 Skat., piemēram, spriedumu, 1998. gada 17. decembris, *Embassy Limousines & Services/Parlaments*, T-203/96, EU:T:1998:302, 89. punkts.

46 Skat. spriedumu, 2000. gada 27. janvāris, *Mulder u.c./Padome un Komisija*, C-104/89 un C-37/90, EU:C:2000:38, 59. punkts un nākamie punkti.

47 Skat., piemēram, spriedumu, 1994. gada 3. februāris, *Grifoni/Komisija*, C-308/87, EU:C:1994:38, 36.–38. punkts.

48 Spriedums, 2013. gada 26. novembris, *Kendrion/Komisija*, C-50/12 P, EU:C:2013:771, 100. punkts.

49 Mans izcēlums.

50 Šajā ziņā skat. ģenerālvokāta F. Capotorti [F. Capotorti] secinājumus lietā *Ireks-Arkady/EEK*, 238/78, EU:C:1979:203, 2983. lpp.

51 Abus terminus bieži lieto pamišus.

52 Spriedums, 1990. gada 7. februāris, *Culin/Komisija*, C-343/87, EU:C:1990:49, 26.–29. punkts.

53 Spriedums, 1979. gada 14. jūnijs, V/Komisija, 18/78, EU:C:1979:154, 19. punkts.

54 Spriedums, 2006. gada 10. maijs *Galileo International Technology u.c./Komisija*, T-279/03, EU:T:2006:121, 63. punkts.

55 Skat. tostarp spriedumu, 2007. gada 11. jūlijs, *Sison/Padome*, T-47/03, EU:T:2007:207, nav publicēts, 241. punkts un tajā minētā judikatūra.

56 Skat. tostarp spriedumus, 1981. gada 9. jūlijs, *Krecké/Komisija*, 59/80 un 129/80, EU:C:1981:170, 74. punkts, un 1987. gada 9. jūlijs, *Hochbaum un Rawes/Komisija*, 44/85, 77/85, 294/85 un 295/85, EU:C:1987:348, 22. punkts.

57 Šajā kontekstā varētu būt vērts atzīmēt, ka arī ECT dažās lietās ir uzskatījusi spriedumu par fakta konstatēšanu un simbolisku atlīdzinājumu par “taisnīgu atlīdzību” Eiropas Cilvēktiesību konvencijas 41. panta izpratnē. Skat. tostarp ECT spriedumus, 1975. gada 21. februāris, *Golder pret Apvienoto Karalisti*, CE:ECHR:1975:0221JUD000445170, 50. punkts; 1976. gada 23. novembris, *Engel u.c. pret Nīderlandi*, CE:ECHR:1976:1123JUD000510071, 10. un 11. punkts; 2002. gada 17. oktobris, *Agga pret Grieķiju*, CE:ECHR:2002:1017JUD005077699, 65. un 66. punkts; 2004. gada 30. novembris, *Vaney pret Franciju*, CE:ECHR:2004:1130JUD005394600, 55.–57. punkts.

108. Ja atlīdzība naudā (un tāda, kas nav simboliska) tiek uzskatīta par atbilstošāko atlīdzināšanas veidu izskatāmajā lietā, nav viegli noteikt atlīdzināmo summu. Šādā lietā kompetentajai tiesai ir jānovērtē apjoms, kas pienācīgi atspoguļo cietušajam nodarīto kaitējumu, pārmērīgi nesodot nelikumīgās rīcības veicēju. Ja nepastāv acīmredzami vai vispārpieņemti ekonomiski kritēriji, tiesas var ievērot vienīgi tādus vispārējus principus kā, piemēram, godīgums, taisnīgums un samērīgums, no vienas puses, un prognozējamība, tiesiskā noteiktība un vienlīdzīga attieksme, no otras puses.

109. Tādējādi ir nenovēršami, ka, lai noteiktu nemantiska kaitējuma pastāvēšanu, identificētu labākos veidus, kā pienācīgi to atlīdzināt un attiecīgā gadījumā aprēķinātu atlīdzināmo summu, tiesām ir ievērojama rīcības brīvība.

110. Tādējādi jautājums, ko es uzskatu par uzsvēršanas vērtu, ir tāds, ka nemantiskais kaitējums, pēc manām domām, nav vienkārši kaitējums, kura materiālo vērtību var būt grūti novērtēt *praktisku iemeslu dēļ*. Tas ir tikai kaitējums, kuru *pēc tā būtības* nevar finansiāli noteikt precīzā un nepārprotamā veidā.

111. Šis aspekts, pēc manām domām, ir īpaši svarīgs tad, ja rodas jautājumi par juridisku personu pieprasītu iespējamu nemantiska kaitējuma atlīdzību. Ir skaidrs, ka nemantiska kaitējuma jēdziens īsti nesaderas ar domu, ka juridiska persona varētu ciest no kāda veida psiholoģiska vai fiziska kaitējuma. Tādēļ vairākās jurisdikcijās iespēja juridiskām personām pieprasīt atlīdzināt nemantisku kaitējumu ir pretrunīgs jautājums⁵⁸. Tomēr šis tiesvedības nolūkā nav nepieciešams padziļināti apspriest šo jautājumu. Ir pietiekami šajā ziņā norādīt, ka Savienības tiesu un ECT judikatūrā ir konstatēts, ka dažos apstākļos arī juridiskām personām ir tiesības pieprasīt atlīdzību par nemantisku kaitējumu.

112. Nesen lietā *Safa Nicu Sepahan* Tiesa atstāja spēkā Vispārējās tiesas spriedumu, kurā pēdējā minētā atzina nemantiska kaitējuma pastāvēšanu vienībai, kura ir “saistīta ar tādu rīcību, kas tiek uzskatīta par smagu apdraudējumu starptautiskajam mieram un drošībai, kuras sekas ir tādas, ka pret vienību rodas nopelums un neuzticēšanās, kas līdz ar to aizskar arī viņas reputāciju”⁵⁹. Citās lietās Vispārējā tiesa piešķirusi atlīdzību par nemantisku kaitējumu uzņēmumiem, kas Savienības iestādes nelikumīgas rīcības dēļ ir “nonākuši neskaidrā situācijā un spiesti rīkoties nelietderīgi nolūkā reaģēt uz situācijas steidzamību”⁶⁰ vai ir nodarīts kaitējums to “tēlam un reputācijai”⁶¹. Tā paša iemesla dēļ vairākās lietās ECT ir konstatējusi, ka, lai pienācīgi atlīdzinātu juridiskām personām, kas varētu būt cietušas nemantisku kaitējumu, “ir jāņem vērā sabiedrības reputācija, lēmumu pieņemšanas nenoteiktība, sabiedrības pārvaldības traucējumi [...] un [...] bažas un neērtības, kas radītas pārvaldības grupas locekļiem”⁶².

113. Tomēr, manuprāt, šie apgalvojumi ir jāuztver piesardzīgi. Iepriekš 110. punktā izskaidrotā iemesla dēļ es uzskatu, ka ne visus zaudējumus, ko izraisa, piemēram, uzņēmuma reputācijai nodarītais kaitējums vai neskaidrības situācija, kas izraisīta uzņēmuma pārvaldībā, var uzskatīt par nemantiskiem. Var uzskatīt, ka tādas negatīvas sekas kā klientu zaudēšana, uzņēmējdarbības iespēju zaudēšana, nepieciešamība veikt lielākus ieguldījumus reklāmā vai zīmolvēdībā un tā tālāk ir materiāla rakstura sekas.

58 Skat. ar turpmākām atsaucēm Wilcox, V., *A Company's Right to Damages for Non-Pecuniary Loss*, Cambridge University Press, Kembridža, 2016.

59 2014. gada 25. novembra spriedums *Safa Nicu Sepahan/Padome*, T-384/11, EU:T:2014:986, ko attiecīgās vietās papildina 2017. gada 30. maija spriedums *Safa Nicu Sepahan/Padome*, C-45/15 P, EU:C:2017:402.

60 Spriedums, 1998. gada 17. decembris, *Embassy Limousines & Services/Parlaments*, T-203/96, EU:T:1998:302.

61 Spriedums, 1999. gada 9. jūlijs, *New Europe Consulting un Brown/Komisija*, T-231/97, EU:T:1999:146, 69. punkts.

62 Skat. tostarp ECT spriedumu, 2000. gada 6. aprīlis, *Comingersoll S.A. pret Portugāli*, CE:ECHR:2000:0406JUD003538297, 35. punkts.

114. Šādas sekas patiešām var būt grūti pierādāmas un/vai nosakāmas, jo īpaši tad, ja zināms kaitējuma apjoms ir prognozējams nākotnē. Tomēr tas nekļūst par “nemantisku kaitējumu” tikai praktisku grūtību dēļ, ar kādām cietušie varētu saskarties, pamatojot savas prasības. Arī turpmāki zaudējumi var tikt atlīdzināti, ja ar uzticamiem faktiem tiek demonstrēts, ka tie nav hipotētiski un iestāsies saprātīgā termiņā⁶³. Turklāt, lai nodrošinātu pienācīgu atlīdzību, ja stingra noteikumu piemērošana attiecībā uz pierādīšanas kritērijiem uzliek pārāk lielu slogu cietušajam, tiesa, kas izskata lietu, var izlemt pieņemt zemāku pierādīšanas līmeni vai izmantot tuvinājumus vai pieņēmumus⁶⁴. Katrā ziņā Savienības tiesām ir plaša rīcības brīvība izvēlēties datus, kurus tās uzskata par piemērotiem, lai aprēķinātu un novērtētu puses apgalvoto kaitējumu⁶⁵.

115. Tā Savienības iestāde, kas ir atbildīga par apgalvoto kaitējumu, no savas puses nedrīkst savus argumentus vērst tikai uz to, lai apstrīdētu datus un skaitļus, ko prasītāji norādījuši Savienības tiesās. Tai ir jāsniedz detalizēti paskaidrojumi par savu kritiku⁶⁶. Vispārīgāk sakot, Savienības iestādēm ir jārikojas godprātīgi, un šajā kontekstā tās nedrīkst atteikties palīdzēt prasītājam, piemēram, sniedzot dokumentus un informāciju, kas citādi tam nav pieejami⁶⁷.

116. Tādēļ juridiskai personai var piešķirt atlīdzību tikai par tādu ietekmi, kas saistīta ar (es saukšu to par) *korporatīvo spriedzi*, kura jāuzskata par tādu, kas veido nemantisko kaitējumu⁶⁸.

117. Šā iemesla dēļ es pārbaudīšu *Kendrion* izvirzītos argumentus par šo jautājumu.

b) Apgalvotās kļūdas

118. Pamatojot savu ceturto apelācijas sūdzības pamatu, *Kendrion* izvirza vairākus argumentus. Pirmkārt, *Kendrion* apgalvo, ka Vispārējā tiesa nav pietiekami izskaidrojusi kritērijus, ko tā izmantoja, lai noteiktu 6000 EUR atlīdzības apmēru par nemantisko kaitējumu. Katrā ziņā *Kendrion* uzskata šo summu par tīri simbolisku un apgalvo, ka Vispārējai tiesai bija jāpiešķir tāda atlīdzība, kas atbilst 5 % no Komisijas uzliktā naudas soda (tas ir, 1 700 000 EUR). Šajā ziņā *Kendrion* atsauca uz Tiesas spriedumu lietā *Heineken*⁶⁹. Pakārtoti *Kendrion* aicina Tiesu noteikt taisnīgu atlīdzību *ex aequo et bono*.

119. Es uzskatu šos argumentus par nepārliecinošiem. Lai izskaidrotu šā uzskata iemeslus, man jānorāda uz attiecīgām pārsūdzētā sprieduma sadaļām.

63 Šajā ziņā skat. spriedumu, 1976. gada 2. jūnijs, *Kampffmeyer u.c./EEK*, no 56/74 līdz 60/74, EU:C:1976:78, 6. punkts, un ģenerālvokāta secinājumus lietā *Reischl in Milch-, Fett- und Eier-Kontor/Padome un Komisija*, 44/76, EU:C:1977:21, 413. lpp. Tas šķietami atspoguļo principu, kas kopīgs visu dalībvalstu tiesību sistēmām: šajā ziņā skat. Van Gerven, W., (red.), *Tort Law*, Hart Publishing, Oksforda, 2000, 816.–845. lpp.

64 Šajā ziņā skat. spriedumu, 1965. gada 9. decembris, *Société anonyme des laminoirs, hauts fourneaux, forges, fonderies et usines de la Providence u.c./Augstā iestāde*, 29/63 31/63, 36/63, no 39/63 līdz 47/63, 50/63 un 51/63, EU:C:1965:120, 938. punkts, un 2006. gada 9. novembris, *Agraz u.c./Komisija*, C-243/05 P, EU:C:2006:708, 42. punkts. Skat. arī spriedumu, 2010. gada 28. aprīlis, *BST/Komisija*, T-452/05, EU:T:2010:167, 168. punkts.

65 Šajā ziņā skat. spriedumu, 2000. gada 27. janvāris, *Mulder u.c./Padome un Komisija*, C-104/89 un C-37/90, EU:C:2000:38, 79. punkts.

66 Šajā ziņā skat. spriedumu, 2000. gada 27. janvāris, *Mulder u.c./Padome un Komisija*, C-104/89 un C-37/90, EU:C:2000:38, 83. punkts.

67 Šajā ziņā skat. ģenerālvokāta M. Lagranža [*M. Lagrange*] secinājumus *Société anonyme des laminoirs, hauts fourneaux, forges, fonderies et usines de la Providence/Augstā iestāde*, apvienotās lietas 29/63, 31/63, 36/63, 39/63 to 47/63, 50/63 un 51/63, EU:C:1964:27, 943. un 944. lpp. Skat. arī Toth, A. G., “The Concepts of Damage and Causality as Elements of Non-contractual liability”, no: Heukels, T., McDonnell, A., *The Action for Damages in Community Law*, 1. izd., Kluwer Law International, 1997., 185. lpp.

68 Šā uzskata pamatojumam pēc analogijas skat. spriedumu, ECT, 2001. gada 10. maijs, *Z u.c. pret. Apvienoto Karalisti*, CE:ECHR:2001:0510JUD002939295, 124. un 130. punkts.

69 Spriedums, 2012. gada 19. decembris, *Heineken Nederland un Heineken/Komisija*, C-452/11 P, nav publicēts, EU:C:2012:829.

120. Pārsūdzētā sprieduma 121.–128. punktā Vispārējā tiesa vispirms noraidīja *Kendrion* prasību par nemantisku kaitējumu, kas saistīts ar apgalvoto kaitējumu tās reputācijai. Pēc tam Vispārējā tiesa atzina, ka, lai gan ir zināma neskaidrība attiecībā uz to, vai šī rīcība ir nenovēršama jebkuram prasītājam, ievērojamais tiesvedības ilgums lietā T-54/06 radīja *Kendrion* “situāciju, kas pārsniedza tiesas procesa parasti radīto neskaidrības ilgumu”. Šāds papildzinātas neskaidrības stāvoklis, pēc pirmās instances tiesas domām, ietekmēja “pieņemamo lēmumu plānošanu un šīs sabiedrības vadību, un tāpat tas radīja nemantisku kaitējumu”.

121. Pārsūdzētā sprieduma 129.–134. punktā Vispārējā tiesa konstatēja, ka “šīs lietas apstākļos, [*Kendrion*] ciestais nemantiskais kaitējums ilglaicīgas neskaidras situācijas dēļ, kurā tā bija nostādīta, pilnībā netiek labots ar konstatējumu, ka ir noticis sprieduma taisīšanas saprātīga termiņa pārkāpums”. Tomēr Vispārējā tiesa noraidīja *Kendrion* lūgumu piešķiramo atlīdzību aprēķināt kā konkrētu procentuālu daļu no Komisijas uzliktā naudas soda apmēra. Tas, pēc Vispārējās tiesas domām, nozīmētu apšaubīt naudas sodu, lai gan nav konstatēts, ka sprieduma taisīšanas saprātīga termiņa neievērošana lietā T-54/06 būtu ietekmējusi šā naudas soda apmēru.

122. Tādējādi pārsūdzētā sprieduma 135. punktā Vispārējā tiesa nolēma, ka *Kendrion* piešķiramās atlīdzības par nemantisku kaitējumu apmēra noteikšanā bija lietderīgi ņemt vērā jo īpaši “sprieduma taisīšanas saprātīga termiņa neievērošanas apmēru, prasītājas rīcību un nogaidīšanu, uz ko viņa norādīja tiesvedības gaitā, nepieciešamību ievērot Savienības konkurences tiesību normas un šīs prasības efektivitāti”. Balstoties uz to, Vispārējā tiesa *ex aequo et bono* nolēma, ka atlīdzība 6000 EUR apmērā, kas piešķirama *Kendrion*, ir atbilstoša tās ciestā kaitējuma atlīdzība par papildzinātas neskaidrības situāciju, kurā tā atradās tiesvedības lietā T-54/06 laikā.

123. Sākumā ir jāatgādina, ka saskaņā ar pastāvīgo judikatūru, ja Vispārējā tiesa ir konstatējusi, ka ir nodarīts kaitējums, tikai tās kompetencē ir prasības robežās noteikt šī kaitējuma atlīdzinājuma veidu un apmēru. Tomēr, lai Tiesa varētu pārbaudīt Vispārējās tiesas spriedumus, šiem spriedumiem ir jābūt pietiekami pamatotiem un attiecībā uz kaitējuma novērtējumu tajos ir jānorāda kritēriji, kas tiek ņemti vērā, nosakot summas apmēru⁷⁰.

124. Šajā kontekstā es uzskatu, ka pārsūdzētais spriedums šajā punktā ir pietiekami pamatots. Pirmkārt, Vispārējā tiesa īsi, bet skaidri ir norādījusi iemeslus secinājumam, ka noteikti *Kendrion* norādītā nemantiskā kaitējuma veidi ir pienācīgi pierādīti, bet citi nav pierādīti. Otrkārt, Vispārējā tiesa izskaidroja, kādēļ finansiāla atlīdzinājuma piešķiršana tika uzskatīta par nepieciešamu, un, treškārt, tā norādīja vērā ņemtus kritērijus konstatētā atlīdzinājuma apmēra noteikšanai⁷¹.

125. Turklāt, manuprāt, Vispārējā tiesa nav kļūdījusies tiesību piemērošanā, izvēloties šos kritērijus vai plašākā nozīmē interpretējot jēdzienu “atlīdzinājums” LESD 340. panta izpratnē. Šajā ziņā vēlreiz jāuzsver: kā skaidrots iepriekš 106.–110. punktā, par nemantisku kaitējumu piešķirams atlīdzinājums nekādā ziņā nav paredzēts, lai segtu prasītāja ciestos ekonomiskos zaudējumus. Šā iemesla dēļ nav pilnībā izslēgts atlīdzinājums, ko var uzskatīt par tikai “simbolisku”. Pārsūdzētajā spriedumā *Kendrion* piešķirtā summa patiešām var šķist maza, bet tā nav jāuzskata par tādu, kas atlīdzina papildu izdevumus un negūto peļņu, ko varētu būt izraisījusi neskaidrības situācija, kurā *Kendrion* atradās tiesvedības lietā T-54/06 pārmērīgā ilguma dēļ. Tas ir tikai atlīdzinājums par *Kendrion* (tās struktūru un sabiedrības kopumā) ciesto diskomfortu pārsniegšanas periodā.

126. Atšķirībā no *Kendrion* apgalvotā Tiesas spriedums lietā *Heineken*⁷² nepieprasa Savienības tiesām summas, kas piešķiramas par tiesvedības pārmērīgo ilgumu, noteikt kā procentus no Komisijas uzliktā naudas soda apmēra. Šajā spriedumā Tiesa vienkārši noraidīja apelācijas sūdzības iesniedzējas argumentus, ka Vispārējā tiesa ir pārkāpusi vienlīdzīgas attieksmes un samērīguma principus, piešķirot

70 Skat. spriedumu, 2017. gada 30. maijs, *Safa Nicu Sepahan/Padome*, C-45/15 P, EU:C:2017:402, 50. un 51. punkts un tajos minētā judikatūra.

71 Skat. spriedumu, 2017. gada 30. maijs, *Safa Nicu Sepahan/Padome*, C-45/15 P, EU:C:2017:402, 52. un 53. punkts.

72 Spriedums, 2012. gada 19. decembris, *Heineken Nederland* un *Heineken/Komisija*, C-452/11 P, nav publicēts, EU:C:2012:829.

5 % samazinājumu naudas sodam, ko Komisija uzlika pēc administratīvās procedūras, kuras ilgumu pati Komisija bija atzinusi par pārmērīgu. Tiesa norādīja, ka Vispārējā tiesa ir istenojusi savu neierobežoto kompetenci, lai piešķirtu apelācijas sūdzības iesniedzējai minēto samazinājumu. Tiesa norādīja, ka apelācijas sūdzības iesniedzējas attiecīgais prasījums ir apmierināts un ka šī sabiedrība nevar pieprasīt *papildu* naudas soda samazinājumu uz tā paša pamata⁷³.

127. Turklāt Komisija nav pārsūdzējusi pirmās instances tiesas spriedumu attiecībā uz šo daļu. Tādēļ faktu, ka Tiesa ir atbalstījusi pārsūdzēto spriedumu, nevar uztvert kā Tiesas apstiprinājumu Vispārējās tiesas secinājumiem attiecībā uz to. Katrā ziņā, pat tad, ja spriedumu lietā *Heineken* uztver kā tādu, kas atbalsta *Kendrion* argumentu, šis spriedums šajā punktā ir jāuzskata par tādu, kas vairs nav spēkā. Vispārējā tiesa savā spriedumā ir izmantojusi pieeju, kam par pamatu nepārprotami ņemts Tiesas spriedums lietā *Baustahlgewebe*⁷⁴. Tomēr aptuveni divus gadus pēc *Heineken* lietas Tiesa skaidri un noteikti atcēla *Baustahlgewebe* judikatūru⁷⁵. Arī tiesvedībā, kuras rezultātā taisīts Tiesas 2013. gada 26. novembra spriedums, *Kendrion* neveiksmīgi izvirzīja līdzīgu argumentu⁷⁶. Nevaru konstatēt nevienu iemeslu, kādēļ secinājumam šajā punktā šoreiz būtu jābūt atšķirīgam.

128. Šādos apstākļos pārsūdzētā sprieduma 135. punkta konstatējumu par to, ka *Kendrion* ciestais nemantiskais kaitējums ir jāatlīdzina 6000 EUR apmērā, pamatojoties uz *ex aequo et bono* novērtējumu, Tiesa apelācijas ietvaros nevar pārskatīt⁷⁷. Līdz ar to Tiesa nevar vienkārši atņemt Vispārējās tiesas novērtējumu attiecībā uz atlīdzības par nemantisku kaitējumu apmēru un pati noteikt taisnīgu atlīdzību *ex aequo et bono*.

129. *Kendrion* ceturtais apelācijas sūdzības pamats līdz ar to ir jānoraida.

3. Par tiesvedības saprātīgu ilgumu

130. Ar pirmo pamatu, kas vērstas pret pārsūdzētā sprieduma 44.–63. punktu, *Kendrion* apgalvo, ka Vispārējā tiesa ir pieļāvusi kļūdu tiesību piemērošanā, atzīstot, ka tiesvedība (kas kopumā ilga aptuveni piecus gadus un deviņus mēnešus), kuras noslēgumā 2011. gada 16. novembrī tika pasludināts spriedums lietā T-54/06, par 20 mēnešiem pārsniedza sprieduma taisīšanas saprātīgo termiņu šādā lietā. Pēc *Kendrion* domām, maksimālajam saprātīgajam ilgumam šāda veida lietās būtu jābūt divarpus gadiem. Šajā ziņā tā atsauca uz ECT judikatūru un uz Eiropas Padomes Tiesu sistēmas efektivitātes komisijas (turpmāk tekstā – “*CEPEJ*”) 2012. gada ziņojumu⁷⁸. Turklāt *Kendrion* kritizē Vispārējo tiesu par to, ka tā pievērsusi uzmanību tikai laikposmam, kas pagājis no rakstveida procesa noslēguma līdz mutvārdu procesa sākumam, lai gan tai būtu bijis jāņem vērā tiesvedības kopējais ilgums.

131. Eiropas Savienība uzskata, ka Vispārējā tiesa ir pareizi izvērtējusi pārsniegšanas periodu, un lūdz Tiesai noraidīt *Kendrion* pirmo apelācijas sūdzības pamatu.

132. Es zināmā mērā solidarizējos ar dažiem *Kendrion* izvirzītajiem argumentiem. Tomēr dziļāka pārsūdzētā sprieduma pārbaude atklāj, ka Vispārējā tiesa nav pieļāvusi kļūdas tiesību piemērošanā, ko apgalvo *Kendrion*.

73 Spriedums, 2012. gada 19. decembris, *Heineken Nederland un Heineken/Komisija*, C-452/11 P, nav publicēts, EU:C:2012:829, 91.–102. punkts.

74 Spriedums, 1998. gada 17. decembris, *Baustahlgewebe/Komisija*, C-185/95 P, EU:C:1998:608.

75 Skat. it īpaši spriedumu, 2013. gada 26. novembris, *Kendrion/Komisija*, C-50/12 P, EU:C:2013:771, 77.–108. punkts.

76 Tiesa spriedumā skaidri neaplūko šo argumentu, turpretim ģenerālvokāte to ir tiešā veidā noraidījusi: skat. ģenerālvokātes E. Šarpstones [E. Sharpston] secinājumus lietā *Kendrion/Komisija*, C-50/12, EU:C:2013:350, 130.–132. punkts.

77 Turpat. Skat. arī spriedumu, 1994. gada 1. jūnijs, *Komisija/Brazzelli Lualdi u.c.*, C-136/92 P, EU:C:1994:211, 66. punkts.

78 *CEPEJ* ir komisija, ko 2012. gadā dibinājusi Eiropas Padomes Ministru komiteja

133. Vispirms jāuzsver, ka es piekritu *Kendrion*, ka, saskaroties ar jautājumu par iepriekšējās tiesvedības iespējamo pārmērīgo ilgumu, Vispārējai tiesai, pirmkārt un galvenokārt, ir jāskatās uz kopējo tiesvedības ilgumu. Varētu būt nedabiski mēģināt sadalīt kopējo procesu dažādos posmos, lai izvērtētu viena vai vairāku posmu ilguma saprātīgumu “klīniskā izolācijā” no citiem. No vienas puses, var šķist, ka neliela kavēšanās dažādos procesa posmos ir maznozīmīga, ja to skata atsevišķi, bet kopā tā tomēr var radīt nepamatotu kopējo tiesvedības ilgumu⁷⁹. Tā paša iemesla dēļ nevar izslēgt, ka ievērojamu kavēšanos kādā no procesa posmiem var kompensēt, strādājot ātrāk citos procesa posmos.

134. Piemēram, ievērojams laikposms no rakstveida procesa noslēguma līdz mutvārdu procesa sākumam ne vienmēr pārvēršas ievērojamā kopējā tiesvedības ilgumā. Turpretim relatīvi īss periods starp šiem abiem posmiem neizslēdz iespējamību, ka kopējais tiesvedības ilgums pārsniedz saprātīgu ilgumu. Tas viss ir atkarīgs no tā, kā par lietas vadīšanu atbildīgā palāta ir organizējusi darbu, un no tā, kā process turpinās.

135. Palāta var nolemt pēc iespējas vairāk darbu paveikt sākumā, pirms tiesas sēdes, vai tieši otrādi – sarakot uzklauššanu drīz pēc rakstveida procesa beigām, atstājot ievērojamu daļu darbu paveikšanai pēc tiesas sēdes. Izvēle starp kādu no šīm iespējām var būt atkarīga no vairākiem faktoriem: izskatīšanas palātas tiesnešu sastāva darba metodēm, to noslodzes attiecīgajā brīdī un katras lietas konkrētajām iezīmēm (piemēram, vai tiesas sēdē ir jānoskaidro vairāki jautājumi vai arī nav).

136. Īss laikposms no rakstveida procesa līdz mutvārdu procesam pusēm palīdz maz, ja apspriešana pēc tam ir īpaši ilga. Turpretim laikposms no rakstveida procesa līdz mutvārdu procesam, kas ilgāks nekā parasti, var būt rezultatīvs, ja apspriešana pēc tam notiek ātri.

137. Taču ievērojams pilnīgas *bezdarbības* periods lietas izskatīšanā noteikti var tikt uzskatīts par drošu norādi uz to, ka saprātīgs tiesvedības ilgums ir pārsniegts. Tomēr laikposms, kas pusēm var šķist kā bezdarbības periods, ne vienmēr tāds ir.

138. Tas jo īpaši attiecas uz laikposmu, kas ilgst no rakstveida procesa noslēguma līdz mutvārdu procesa sākumam. Šajā laikposmā notiek vairākas svarīgas darbības, pat ja puses nav informētas par tām (un par dažām darbībām puses nevar informēt Savienības tiesu apspriežu slepenības dēļ)⁸⁰. Tostarp, neskaitot nepieciešamo tulkošanu, šajā procesa posmā tiesnesis referents iepazīstina Vispārējo tiesu ar ievadziņojumu, kurā ir prasības faktu un tiesību aktu attiecīgo jautājumu analīze, priekšlikumi par to, vai ir jāveic procesa organizatoriskie pasākumi vai pierādījumu savākšanas pasākumi, vai ir jābūt mutvārdu procesam, kā arī vai lieta ir jāvirza virspalātai vai palātai, kas izskata lietas cita tiesnešu skaita sastāvā, un vai lieta ir jādeleģē vienam tiesnesim⁸¹.

139. Nevar novērtēt par zemu šāda dokumenta svarīgumu tiesvedības mērķiem. Tāpat nav iespējams *a priori* izvērtēt laiku, kas vajadzīgs, lai katrā lietā sagatavotu šo dokumentu: pirms projekta izstrādes tiesnesim referentam ir detalizēti jāapsver lietas pamatā esošie juridiskie jautājumi, lai noteiktu analīzes virzienus un punktus, kas jāapsver vai jānoskaidro detalizētāk⁸². Viņa priekšlikumi par to, kā pie lietas strādāt turpmāk, ir balstīti uz iepriekšēju juridisku analīzi.

140. Turklāt iespējams tiesas inertums kādā tiesvedības gaitas brīdī nav vienīgais elements, kas jāņem vērā šajā kontekstā. Lietas *neefektīva* izskatīšana faktiski var būt līdzvērtīgi nepieņemama Hartas 47. panta izpratnē. Daži piemēri: tas var notikt, ja vajadzīgo procesuālo dokumentu tulkošana aizņem pārāk ilgu laiku Savienības tiesu darbinieku problēmu vai iekšēju organizatorisku problēmu dēļ⁸³. Var

79 Šajā ziņā skat. ECT spriedumu, 2018. gada 27. februāris, *Ruotolo* pret Itāliju, CE:ECHR:1992:0227JUD001246086, 17. punkts.

80 Skat. Eiropas Savienības Tiesas statūtu 2., 8. un 35. pantu. Skat. arī Tiesas Reglamenta 32. pantu un Vispārējās tiesas Reglamenta 21. pantu.

81 Skat. Vispārējās tiesas Reglamenta 87. pantu.

82 Ģenerāladvokāta L. A. Hēlhuda [*L. A. Geelhoed*] secinājumi apvienotajās lietās *Sumitomo Metal Industries/Komisija*, C-403/04 P un C-405/04 P, EU:C:2006:546, 158. punkts.

83 Šajā ziņā skat. ECT spriedumu, 1997. gada 21. februāris, *Guillemin* pret Franciju, CE:ECHR:1997:0221JUD001963292, 43. punkts.

būt arī tā, ka tiesneši, lai gan ir bieži un atkārtoti mēģinājumi, ilgstošā laika periodā nevar vienoties par lēmuma tekstu, ar kuru tiek pabeigta lietas izskatīšana. Var arī gadīties, ka palātas sastāvā, kas izskata lietu, ir vairākas vai secīgas izmaiņas, tādējādi liekot šīs palātas locekļiem no jauna veikt jau paveiktu darbu. Visos šajos apstākļos process var pārmērīgi ieilgt tādu iemeslu dēļ, kas neattiecas uz pusēm un kam, iespējams, nevajadzētu ietekmēt šo pušu tiesības uz ātru lietas izskatīšanu.

141. Tādēļ es piekritu *Kendrion*, ka principā analīzei, kas nepieciešama, lai noteiktu, vai iepriekšējā tiesvedība ir pārsniegusi saprātīgu ilgumu, vajadzētu būt vērstai uz tiesvedības kopējo ilgumu. Kopumā nevar uzsvērt tikai vai galvenokārt iespējamus bezdarbības periodus, tostarp laiku, kas pagājis no rakstveida procesa noslēguma līdz mutvārdu procesa sākumam.

142. Tomēr izskatāmajā lietā Vispārējo tiesu nevar vainot par to, ka tā būtu izturējusies nolaidīgi pret pārējiem procesa posmiem. Pārsūdzētā sprieduma 62. punktā tiesa konstatēja, ka “lietas T-54/06 pārbaude nav atklājusi nekādus apstākļus, kas ļautu secināt, ka būtu pastāvējis nepamatotas bezdarbības periods, pirmkārt, no prasības pieteikuma iesniegšanas līdz atbildes uz repliku iesniegšanai un, otrkārt, laikā starp tiesvedības mutvārdu daļas sākumu un sprieduma pasludināšanu”.

143. Līdz ar to Vispārējā tiesa ir pienācīgi pārbaudījusi Tiesas darbību (vai bezdarbību) visā tiesvedībā. Vispārējā tiesa savā analīzē ir koncentrējusies uz konkrētu tiesvedības posmu tādēļ, ka lietas fakti norādīja, ka šajā laikposmā ir notikusi tiesvedības aizkavēšana. 2013. gada 26. novembra spriedumā Tiesa jau bija norādījusi, ka laikposmu starp rakstveida procesa noslēgumu un mutvārdu procesa sākumu, kas ilga aptuveni trīs gadus un desmit mēnešus, “[nevar] izskaidrot ar lietas apstākļiem, vai tie attiektos uz strīda sarežģītību, lietas dalībnieku rīcību vai procesuāliem jautājumiem, kas pēkšņi radušies”⁸⁴.

144. Ņemot to vērā, pat ja *Kendrion* argumenti par metodēm, kas Vispārējai tiesai bija jāpiemēro tādā analīzē, kas veikta šajā lietā, nav nepareizi, par Vispārējo tiesu izteiktā kritika izriet no neprecīzas pārsūdzētā sprieduma izpratnes.

145. Visbeidzot es uzskatu par nepārliciecināšu *Kendrion* apgalvojumu par to, ka maksimālajam saprātīgajam ilgumam šāda veida tiesvedībā Vispārējā tiesā būtu jābūt divarpus gadiem.

146. *Kendrion* apgalvo, ka šāda robeža ir acīmredzama ECT judikatūrā. Tomēr nav minēta konkrēta lieta. Īsa Strasbūras tiesas judikatūras izpēte rāda, ka katra lieta tiek izvērtēta pēc būtības; šķiet, ka tiesa nevēlas noteikt stingras vai fiksētas robežas⁸⁵.

147. Turklāt neatkarīgi no vērtības, kas būtu jāpiešķir šādam dokumentam, es arī nerodu nepārprotamu atbalstu *Kendrion* argumentam minētajā *CEPEJ* ziņojumā. Pirmkārt, es norādīšu, ka šādā ziņojumā tiek norādīti apsvērumi, kas attiecas uz tiesvedību valsts līmenī. Tiesvedība Savienības tiesās – ar tās daudzvalodu vidi – darbojas ar citiem ierobežojumiem nekā minētā tiesvedība. Otrkārt, *Kendrion* minētā ziņojuma fragmentā ir minēts vienīgi tas, ka tiesvedības ilgums līdz diviem gadiem parasti tiek uzskatīts par pieņemamu lietās, kas nav sarežģītas. Tālāk ziņojumā ir noteikts, ka sarežģītās lietās ECT var pieņemt papildu laika posmu, bet ka šī tiesa pievērs uzmanību iespējamiem bezdarbības posmiem. Man šķiet, ka tā ir nepareiza dokumenta izpratne – uzskatīt, ka šajā ziņojumā ir ieteikts, ka process Vispārējā tiesā nekādos apstākļos nedrīkst pārsniegt divarpus gadus neatkarīgi no tā sarežģītības.

148. Šo iemeslu dēļ es uzskatu, ka arī *Kendrion* pirmais apelācijas sūdzības pamats ir jānoraida.

84 Spriedums, 2013. gada 26. novembris, *Kendrion*/Komisija, C-50/12 P, EU:C:2013:771, 103. punkts.

85 Skat. ar plašām atsaucēm uz judikatūru Edel, F., *The length of civil and criminal proceedings in the case-law of the European Court of Human Rights among many*, 2. izd., Council of Europe Publishing, 2007., 33.–39. lpp.

V. Vērtējuma tiesiskās sekas

149. Ja Tiesa piekristu manam vērtējumam, Eiropas Savienības iesniegtā apelācijas sūdzība būtu jāapmierina un pārsūdzētā sprieduma rezolutīvās daļas 1) punkts attiecīgi jāatceļ.

150. Tā kā, ņemot vērā pieejamos faktus un viedokļu apmaiņu Tiesā, ir iespējams pieņemt galīgo lēmumu par šo jautājumu, Tiesai ir jānoraida *Kendrion* prasība atlīdzināt mantisko kaitējumu, ko veido bankas garantijas izdevumu samaksa attiecībā uz periodu, kurā tika pārsniegts saprātīgs termiņš sprieduma taisīšanai lietā T-54/06 *Kendrion*/Eiropas Komisija.

151. *Kendrion* apelācijas sūdzība ir jānoraida pilnībā.

VI. Par tiesāšanās izdevumiem

152. Saskaņā ar Tiesas Reglamenta 138. panta 1. punktu lietas dalībniekam, kuram spriedums ir nelabvēlīgs, piespriež atlīdzināt tiesāšanās izdevumus, ja to ir prasījis lietas dalībnieks, kuram spriedums ir labvēlīgs.

153. Ja Tiesa piekrit manam apelācijas sūdzību vērtējumam, tad saskaņā ar Tiesas Reglamenta 137., 138. un 184. pantu *Kendrion* ir jāatlīdzina šie tiesāšanās izdevumi. Pirmās instances tiesāšanās izdevumiem, manuprāt, jāpaliek tādiem, kādus ir noteikusi Vispārējā tiesa. Eiropas Komisijai jāsedz savi tiesāšanās izdevumi abām tiesu instancēs.

VII. Secinājumi

154. Ņemot vērā visus iepriekš minētos apsvērumus, ierosinu Tiesai:

- atcelt Vispārējās tiesas 2017. gada 1. februāra sprieduma lietā T-479/14 *Kendrion*/Eiropas Savienība rezolutīvās daļas 1) punktu;
- noraidīt *Kendrion* prasību atlīdzināt mantisko kaitējumu, ko veido bankas garantijas izdevumu samaksa attiecībā uz periodu, kurā tika pārsniegts saprātīgs termiņš sprieduma taisīšanai lietā T-54/06 *Kendrion*/Eiropas Komisija;
- noraidīt *Kendrion* iesniegto pretapelācijas sūdzību;
- piespriest *Kendrion* segt savus tiesāšanās izdevumus un atlīdzināt Eiropas Savienības, ko pārstāv Eiropas Savienības Tiesa, tiesāšanās izdevumus saistībā ar apelācijas tiesvedību, un segt savus tiesāšanās izdevumus saistībā ar tiesvedību pirmajā instancē;
- piespriest Eiropas Savienībai, ko pārstāv Eiropas Savienības Tiesa, segt savus tiesāšanās izdevumus saistībā ar tiesvedību pirmajā instancē un
- piespriest Eiropas Komisijai segt savus tiesāšanās izdevumus abās tiesu instancēs.